

Fullscreen

127

X

◀

⌵

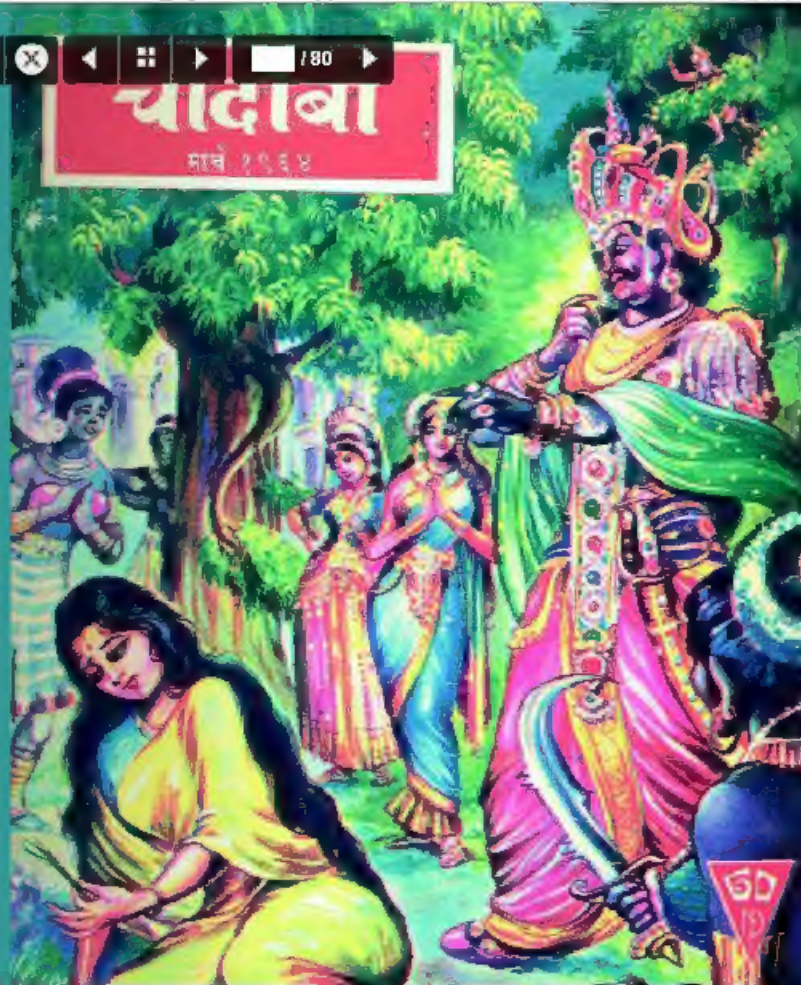
▶

180

▶

यादाबा

मार्च १९६४

भारताचा इतिहास

Fullscreen

127

12 / 80

फिरोज शाह बारल्यानंतर त्याचा नातु तुघलक शाह ग्यामुद्दीन तुघलक द्वितीय या नावाने सुलतान झाला. परंतु काही वरिष्ठ अंमलदार व अमीर ठमरावांनी कट करून ता. १९ फेब्रुवारी १३८९ या रोजी त्याचा बघ करविला. त्यानंतर त्यांनी सर्वानीं मिलून त्याचा एक नातेवाईक अबू बकर गाला दिल्लीच्या गादीवर बसविले. मध्यंतरी फिरोज शाहचा मुलगा नासिरुद्दीन महंमद झाला त्याच्या अनुयायांनी सायान नजीक सुलतान केले. अबू बकर आपल्या विरोधी सरदारांचा विमोड करू शकला नाही व त्याने १३९० मध्ये गादीवरचा हक्क सोडून दिला. नासिरुद्दीन पण आजारी पडला व सन १३९४ मध्ये मरण पावला. त्याच्यानंतर त्याचा मुलगा हुमायून गादीवर बसला. त्याने काही दिवस राज्य केले व तो देखील

मार्च महिन्याच्या ८ व्या तारखेस मरण पावला. त्याच्यानंतर त्याचा सर्वात लहान मुलगा नासिरुद्दीन महंमद गादीवर बसला. हाच तुघलक वंशातला शेवटचा सुलतान. फिरोज शाहच्या मोठ्या मुलाचा मुलगा तुघत शाह त्याचा एक प्रतिस्पर्धी होता. काही वरिष्ठ अंमलदारांच्या मदतीने गादी वलकायण्याच्या प्रयत्नांत तो विवाही सरदारांच्या हाती मारला गेला.

फिरोज नंतर तुघलक वंशान्तले सर्व सुलतान निवळ होते. म्हणून साम्राज्याचे संरक्षक होऊ शकले नाही व त्याचे तुकडे तुकडे झाले. दिल्लीच्या अंमलदारांमध्ये आपसांत मांडणे होती व ते ह्या किंवा त्या सुलतानाची बाजू घेऊन आपल्या शक्तीचा अपव्यय करीत राहिले. यामुळे दिल्लीचे राज्य कमकुवत होत गेले. जौनपुर, मुजफ्फर,

गालवा, खानदेश, ग्वाल्हेर, मेवात इत्यादि स्थानांचे अंमलदार व हिंदू मुसलमान प्रतिनिधि स्वतंत्र झाले.

दिल्लीचे साम्राज्य लक्षा प्रकारे व खिळखिळे झाले वसतां अमीर तैमूर याने हिंदुस्थानावर स्वारी केली. त्याचा जन्म १३३६ मध्ये टांस एशियाचा देशाच्या कंध नामक स्थानी झाला. तो १३३९ मध्ये समरकंदच्या गादीवर बसला व आपले साम्राज्य शादविण्यासाठी त्याने हाराण, अफगाणिस्थान, पॅसोयोकेदिया इत्यादींवर स्वाच्या केला. भारताच्या बैंगनाचे बर्जेन ऐकून त्याची दृष्टी भारताकडे पडली.

तैमूरचा नातु महंमद याने १३९८ मध्ये सुलतानवर स्वारी केली व सहा महिन्यांनी त्याने ते शहर जिंकले. १३९८च्या एप्रिल मध्ये तैमूर स्वतः एक मोठे सैन्य घेऊन समरकंदहून निघाला. सिंधू, झेलम, रावी, बिमाव बगैरे नद्या ओलांडून त्याने त्याच वर्षी ऑक्टोबरच्या १३ तारखेला सुलतान पासून ७० मैलावर तळें या जागी तळ दिला. त्याने तळें शहर छुलले. तेथील लोकांची कत्तल केली आणि काही लोकांना कैव केले. शोडेत अनेक नगरे तुडीत, कत्तल

करीत हिसेवरच्या भस्मेरीस तो दिल्लीस येऊन पोचला. त्याने सुगारे एक लाख कैदांची कत्तल केली. सुलतान महंमद मुला हकनाल याने छितेंबरच्या १७ तारखेस १० हजार घोडेस्वार व ५० पैदल सैन्य घेऊन १२० हत्तींसह तैमूरला शोफून धरण्याचा प्रयत्न केला. परंतु त्याचा पराभव झाला व त्याला फटून जावे लागले. दुसऱ्या दिवशी तैमूर दिल्ली शहरांत फिरला. कितीक दिवस छट चालू होती, नागरिकांची बला-नुपणें करत करण्यांत आली. सहस्रावधी लोक तुकांच्या हाती कैद झाले. डचमोतम

बांदोबा

वस्तुचा संग्रह समरकेदला नेण्यांत आला व तेथे तैमूरलंग याच्या योजनेप्रमाणे जुम्ला मशीन बांधण्यांत आली.

तैमूरला भारतात राहण्याची इच्छा नव्हती. तो दिल्लीला फक्त १५ च दिवस राहिला, परत जातेवेळी त्याने फिरोजाबाद (१३९९ च्या जानेवारीत) व मीरत जिंकून हरिद्वार नजीक कांगडा येथे १६ जानेवारी रोजी दोन हिंदू सैन्यांचा पराभव केला. नंतर त्याने जम्मू शहराची लूट केली व असंख्य प्रजेची कत्तल केली. तो मुल्तान लाहोर, दीमाळपुर इत्यादींची राज्यव्यवस्था पाहण्यासाठी खिजसान सैयद यांची तेमथक करून सिंधू नदीपलीकडे गेला. तैमूरलंगच्या स्वारीमुळे भारताचे जेवढे नुकसान झाले तितके कोणत्याहि परकीयाच्या स्वारीने झाले नाही. तैमूर निघून येल्यावर दिल्ली येथे

हुप्काल पडला. जे लोक उरले होते ते देखील हुप्कालांत बली पडले. असे सांगतात की दोन महिने दिल्ली ओसाड पडली होती व तेथे पक्ष्यांचे देखील वास्तव्य नव्हते. दिल्लीचे राज्य तसेच हांसळत आले होते. तैमूरच्या स्वारीमुळे ते कोलमडून पडले. १३९९ मध्ये मुसलमानांनी मुल्तान शोण्याचा सब करून पाहिला. परंतु मुल्ता इकबाल याने त्याला हुसकावून लावले. १४०१ मध्ये मुल्ता दिल्लीला आला. त्याने महंमद काहला देखील बोलावून घेतले. १२ गोव्हेर १४०५ या रोजी खिजसान याच्या हाती मुल्ता इकबालचा अंत झाला. महंमद काह पुन्हा मुल्तान झाला. २० वर्षे पर्थ तो नांवापुरता मुल्तान होता. १४१३ मध्ये तो मरण पावला व त्याच्याबरोबर तुघलक वंश देखील हंपुष्टांत आला.

महाभारत

नंतर व्यास मुनींनी सूतकांना परत जाण्यास सांगितले. सर्व आपापल्या वडनांत वसत पुन्हा संगेत उतरले व आपापल्या लोकांत निघून गेले.

व्यास मुनि लियांकडे कळून म्हणाले— “ज्यांना ज्यांना आपल्या पतीबरोबर जाण्याची इच्छा असेल त्यांनी संगेत उतरावे.” धृतराष्ट्राच्या मुला आपल्या

सासूसासऱ्यांच्या अनुज्ञेने संगेत उतरल्या. त्यांनी सर्वांनी आपापले शैतिक देह आपल्या पतीबरोबर घेत्याव केले. सर्व जोडपी आपापल्या विमानांत बसून परलोकी गेले.

त्यानंतर धृतराष्ट्र इतर लोकांबरोबर सास जाऊन तीन वर्षे जोडली. एका आपल्या आश्रमांत परत आला. व्यास

सांगितलीत तर मी आपला फार आभारी होईन." युधिष्ठिर म्हणाला.

"युधिष्ठिरा! अरे, मी जे काही पाहिले थिवा ऐकले ते सांगतो. ऐक, तू आल्यानंतर धृतराष्ट्र, गांधारी, कुंती व संजय गंगेच्या काठाकाठाने तिच्या मुखाकडे निघाले. त्यांच्याबरोबर हसन वादि करणारे हत्त लोक व तपस्वी देखील निघाले. कोर्टेत तुझ्या तुझ्याने सहा महिने मीनक्त घेतले व तो वायुमण कळून राहिला. त्याची तपश्चर्या पाहून ऋषीमुनींनी देखील तोडांत बोटें घातली. त्याचे शरीर म्हणजे फक्त हाडांचा सांणळा मात्र ठरला. गांधारीने फळाहार केला, कुंती एक महिना निराहार राहिली. संजय प्रत्येक सहा प्रहर लोटल्यावर आहार घेत असे. नंतर धृतराष्ट्र रानांत बोवा हिंदू फिके लागला. गांधारी व कुंतीदेखील त्याच्याबरोबर वात. संजयाचा हात धरून धृतराष्ट्र व कुंतीचा हात धरून गांधारी चाळत असे. एकेदिवशी गंगाम्नात कळून सर्व आश्रमांत परत येत असतां एक गोडे वादळ जाले व वणका घेऊन, धृतराष्ट्राचा राहण्यासुळे भकला होता. त्याला भावणे

युधिष्ठिराने आदरपूर्वक त्यांना वसावयास सांगून कुशल पत्र केले.

चारद झुनि म्हणाले—"युधिष्ठिरा! तुला मेडून पुष्कळ वर्षे ओटली, तीर्थदर्शन करीत मी तुला भेटायला आली आहे."

"गंगाकाठच्या लोकांच्या तोंडी मी ऐकले आहे की आमचे काका धृतराष्ट्र तपश्चर्या करीत आहेत व त्यासुळे त्यांचे शरीर फार हळू झाले आहे. तुम्ही त्यांना भेटून आला असाल! त्यांनी गांधारी, कुंती देह मुळांतच निराहार तपश्चर्या करीत व संजय यांची कुशलवार्ता आम्हांला राहण्यासुळे भकला होता. त्याला भावणे

बांदोबा

किता पळणे शक्यच नव्हते. गांधारी व कुंती तर खिऱ्याच व रवांत चारमेक्य आणि उपास केल्याने अगदी भकक्या होत्या. वणका जवळ जवळ येऊ लागला तेव्हा धृतराष्ट्राने संजयाला हाक मारून पळून जाण्यास सांगितले. म्हणाला—"तु भडवाकड वाहेस. आमच्याबरोबर तू असहाय स्थितीत कां भरतोस?" पण संजयाला ते कसे पसंत पडणार! त्याबरोबर वृद्ध धृतराष्ट्र, गांधारी कुंती बगैरेना कसे बाबबावे हे देखील त्याला कळना. धृतराष्ट्राने पुन्हा आपण करून पळून जायला सांगितले. म्हणाला—"आम्ही तपस्वी! या देहाचे कार्य संपलेले, अर्थात देह ठेवण्यास स्वतःच तयार झाली आहो. पण तुला तसे करण्याच अधिकार नाही." तेव्हा अगदी नाहलास झाल्यासुळे संजय जाण्यास तयार झाला. धृतराष्ट्र, गांधारी व कुंतीसह पूर्वेकडे तोंड करून बसले. संजयाने त्यांना प्रक्षिप्ता करून तपस्कार केला आणि निघून गेला. गंगाकाठच्या लोकांना ही बाती देऊन तो कोठे तरी निघून गेला आहे. अशा तऱ्हेने धृतराष्ट्र आदिकांचा शेवट झाला. त्यांनी आर्गात जळलेली शरीरे मी पाहिली आहेत."

ही तुला व करुणाजनक वार्ता ऐकून सर्व पांढप हळूहळू. सर्व हस्तिनापुरावर शोककळा पसरली.

युधिष्ठिर आपला दौकावेग आवळून म्हणाला—"इतकी खडतर तपश्चर्या करून आम्ही सर्व विवेत जसतां आमच्या काकांचा काळजा, व आईला अशा परिस्थितीत मरावे लागले. पोटची मुले पटापट मेल्यासुळे गांधारी माडलीला किती दुःख सहन करावे लागले. आम्ही येथे ऐर्ष्य योगीत आहो आणि आमची बाता असहाय अवस्थेत

बांदोबा

आगांत जळून मरावी ? कशाळा हें राख्य व काशाला हें ऐश्वर्य ? आम्हांला त्यांच्याबरोबर त्या वणव्यांत मरण आलें असतें तर बरे झालें असतें ! मत्स्य काळाका विक-ण्याची शक्ति जिच्या मुळांत आहे तिला अशा तऱ्हेनें झुत्यु यावा ! व्यमीला अर्जुनानें जी मदत केली होती ती सर्व फुकट गेली म्हणावयाची ! जम्रीचा हा किती कुलवपणा की त्यानें आपल्या सहाय्यकर्त्याच्या भातेचाच अशा तऱ्हेनें वध करावा."

शोकवेगानें दुःखी कधी पांडवांना शोडा घीर देउन नारदानें आपली एक नातमी सांगितली. म्हणाला—“सामान्य वणव्यांत धृतराष्ट्र जळून मेल्या नाहीं. त्यानें वायुमक्षण करून तपश्चर्या केली होती. हवनादि संपूर्ण करून अग्निदेव तसेंच सोडून देण्यांत आलें होतें. हवन करणाऱ्या ब्राह्मणांनीं निर्जंत स्थानी हवनकुंड तसेंच सोडून विझ्यामुळे जगाचे पेटणें, मला ही गोष्ट नवरी व मुनी-

कडून फळली. म्हणून एक तऱ्हेनें स्वतः पेटवलेल्या अग्नीतच धृतराष्ट्राचा देह जळला व तो सर्वोच्च लोकांचा अधिकारी झाला आहे. आतां तूं आपल्या भावंडांसह त्याचें आदळ व तर्पण कर."

नंतर युधिष्ठिर आपल्या चौघां भावांबरोबर गंगा नदीच्या तीरावर गेला. तेथे त्यानें धृतराष्ट्र, गांधारी व कुंती तिघांची शास्त्रोक्त विधीप्रमाणें अंत्येष्टी किया केली. ते नगराबाहेरच कांहीं काळ राहिले. धृतराष्ट्र आदिकांनीं जेथें देह देवला तेथें जाऊन शास्त्रोक्त विधीप्रमाणें कर्पण्य तें केले. दहा दिवस सुतक, तेराव्या दिवशीं आदळ तर्पणादि केले. सुवर्ण, चांदी यांच्या दानाबरोबर गोदान पण केले.

नंतर युधिष्ठिरानें हस्तिपुरांत पवेळ केला. नारद मुनि शेवटपर्यंत युधिष्ठिराजवळ हजर होते. नंतर युधिष्ठिराचा व पांडवांचा निरोप घेऊन निघून गेले.

[२३]

[श्वानकर्णी व प्राज्जरि यांच्या अनुयायांच्या मदतीनें सव्ज व त्यांचे साथी केवेंतून झुटले. त्यांनीं घरांनीं येववाच्या जातूंच्या झोंपड्यांना आग लावली. त्या मदतहीत त्यांना पळव आणणार झाले अशी मिळाली. परंतु सव्जनें त्यांना मगरीच्या तलासावरून पुन्हां पेरले. तितक्यांत श्वानकर्णी व प्राज्जरि आपल्या अनुयायांसह त्यांच्या मदतीला आंवळे. त्यांचा आवाज त्यांना ऐकूं आल्यावर त्यांना स्वतःचेच चडले—पुढें वाचा.]

एक दोन मिनिटे पंखवाच्या लोकांशीं मागे रेंडूं लागला. तो लखूला म्हणाला— त्यांचें युद्ध झालें. माज्जर व श्वानकर्णीचा आवाज ऐकून पंखवाच्यांचा घीर खचला तर लखू व त्याच्या साथी अनुयायांना मग नेव चढवा. घरांनीं मिळून पंखवाच्या लोकांना मगरीच्या तलावांत रेंडीत न्यायला घुरवात केली. गोमांगनें खाली पडलेला गोमांगचा हत्ता परतविण्याची शक्ति माला उचलून नेतला आणि पंखवाच्यांना पंखवाच्यांत नव्हती. ते औरडत मागे सरकत

होते व हताश होऊन गरीच्या तलावात पडत होते. ते पाहून उरलेल्या पंखवाल्याचा धीर पूर्णपणे खचला. ते मागे फिरले व ओरडू लागले—“सरदार! तिकडे धोका आहे, धानकर्मा व मार्जार आपल्या अनुयायांसह आले आहेत.”

ते ऐकून सर्व पंखवाले वाट फुटेल तिकडे पळू लागले. गरुडराजाने देखील विचार केला की स्वतःचा नाश वाचविण्यासाठी पळून जाण्याखेरीज दुसरा उपाय नाही. त्याचे अनुयायी त्याच्या आज्ञेची वाट पाहण्याशिवायच पळू लागले होते. ब्रह्मदेवी

मात्रिक आपली नाटूची कांडी फिरवीत मोठ-मोठ्याने ओरडू लागला—“जय कालभैरव! गरुडराजा! आतां आपले ग्रह आपल्या विरुद्ध आहेत. काळमैत्र आपल्यावर रागावलेला दिसतो आहे. म्हणून आपण आतां येथून पाय काढण्यांतच शहाणपण आहे. नल आपण सर्वांत पळून जाऊन तेथे दबा घेऊन बसू या!”

“मात्रिका! माझा सुद्धा तोच विचार आहे. आम्हां गरुडजातीच्या लोकांना राजी काही दिसत नाही. सूर्यादय होऊ दे. मग दाखवू आम्ही आपला प्रताप.” असे सांगून तो पळाला.

इतक्यांत शक्तिवर्मा व जितवर्मा पण पळत तेथे येऊन पोचले. त्यांच्या तलवारी तुटलेल्या होत्या. त्यांची अंगे रक्तबयाळ झालेली होती. त्यांना पाहून ब्रह्मदेवीला जिवांत जीव आल्यासारखे वाटले. तो म्हणाला—“त्यांनी तुम्हांला कत्तल करून टाकले असवे असे वाटले होते मला! बरे झाले तुम्ही आर्ळात.”

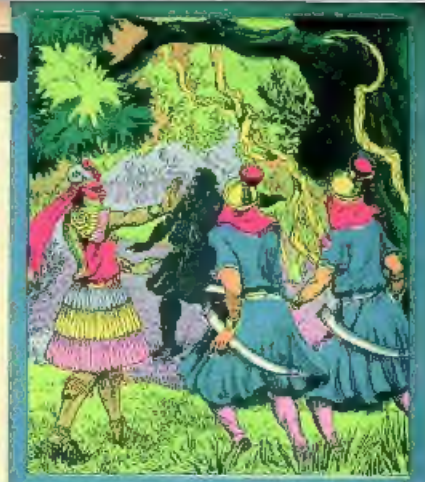
“आजची कत्तल! कोण करणार!” जितवर्मा मोठमोठ्याने हसून म्हणाला. “ह्या पहा आपल्या तलवारी आणि रक्ताने

माखलेली आमची अंगे. किती शत्रूंना आम्ही यमशब्दनाला पाठविले हे आमचे आम्हांलाच माहीत तलवारी तुटल्या म्हणून....ताहीतर....”

जितवर्माच्या त्या फुशाख्या ऐकून महा-जय मोठ्याने हसून म्हणाला—“तुम्हां दोघांपेक्षा एकाने देखील शत्रूंचे तोंड पाहिले असेल तर शपथ! कोठे तरी झाडावर नाहीतर छुडपाआड लपून बसला असाल झाले.”

जितवर्मा व शक्तिवर्मा आपल्या मोठक्या तलवारी वेजून महाकायला मारण्यासाठी स्वाच्छा आणकर धांवले. तेव्हां गरुडराज त्यांना दख्खवून म्हणाला—“पुरे करा तुमचा हा खेळ खंडोष! तुमच्याचमुळे पहा केवढे मोठे शंकर आले आहे तें. तुमचा पाहारा असता ते दोघे कसे निघाले हे सांगा. त्याचे समाधानकारक उत्तर दिले नाहीत तर आपल्या कुलदेवीच्या मनःशांतिसाठी तुम्हां दोघांना येथल्या येथे बली देतां.”

तिकडून गुहावासी जवळ जवळ येत बघण्याचे ऐकू आले. ब्रह्मदेवी मात्रिकाने गरुडराजाचा हात धरला व त्याला म्हणाला—“गरुडराजा! बोडा शांत हो! ते रानटी

गुहावासी जवळ जवळ येत आहेत. आपण वेळीच पळून गेली नाही तर सर्वांचाच बळी त्या कुडका मांजरांच्या देवीला दिला जाईल.”

ब्रह्मदेवी बोलतच होता. त्याचे बोलणे पुरे होण्यापूर्वीच गरुडराज रानात शिरला. महाकाय, ब्रह्मदेवी, जितवर्मा व शक्तिवर्मा स्वाच्छा पाठोपाठ पळाले.

जितवर्मा शक्तिवर्माला म्हणाला—“हे बघण्याचे ऐकू आले. ब्रह्मदेवी मात्रिकाने पहा शक्तिवर्मा! आपण शत्रूंचा नाश करण्यासाठी आपला जीव धोक्यात घालला तो कुकट शेका. त्या पंखवाल्याच्या नादाला

लागून हा मांजिक देखील आमच्या शौर्यावर शंका करू लागला आहे."

"अरे ते दोघेच काय? हा मासाचा थोळा महाकाय देखील आपला अपमान करीत आहे. चांगल्या तरवारी निळू तर दे. पहिल्याने था तिघांचा समाचारच घेऊ! शक्तिधर्मा म्हणाला.

हतवयांत "माजरीर धडे जय" जसा जयघोष दुरून ऐकू आला आणि त्याच्या पाठोपाठ भाव्यांची पातीं शळकत असलेली दिसली. "फळा! धनु नगदीं लपळ येऊन टेपला आहे. सोडें बंद करा बघू तुम्ही

दोघे." असे दोघांना दटावून सांगत ब्रह्मदेवी हरणासारखा ठुण दिशी उडी मारून जागाने पावला.

लखू आपल्या अनुयायांचेवर आणि माजरी व श्वानकर्णीच्या अनुयायांसह गरुड-राजाच्या झोंपडीजवळ पोचला तेव्हा त्याला तेथे एक देखील पंखवाच्या जातीचा मनुष्य दिसला नाही. आदल्या संकटाला तोंड देणे अशक्य आहे हे ओळखून सर्व पळाले आहेत हे कळायला त्यांना फारसा वेळ लागला नाही. परंतु काळोखांत त्यांचा पाठलाग करून त्यांना गाठणे देखील शक्य नव्हते. म्हणून लखूने एकट्या दुबळ्या गुहावासियांनीं रानांत जावे व जो पंखवाला जेथे मेंढेळ त्याच्या ठार करावे असे सांगितले. त्याप्रमाणे माजरी व श्वानकर्णी अनुयायी रानांत शिरले. त्यांच्यापैकी कोणाच्यातरी हाती ब्रह्मदेवी व गरुडराज कैद होण्याची शक्यता होती. पण त्यांचे नशीब बळकतर होतं. ते निसटून पळून गेले.

ती रात्र लखू, जयमल वगैरेंनी गरुड-राजाच्या जळलेल्या झोंपडी नजीकच काढली. सूर्योदय झाला. पंखवाच्या जातीचे लोक ज्या पेक्षांचा उपयोग करीत असत ते पंख

जागाजागी पडलेले होते. ते पाहून इतके भितरे आणि भागूबाई जाहेत सर्व. त्यांचे दिवस ते किती अनांत होते हे श्वानकर्णी शोधे व साहस आम्हांला आतां कळले व माजरीला फळले. कारण ते पंख आहे." श्वानकर्णी म्हणाला, कुनिम होते.

"आम्हांला वाटत होते की हे पंख आंगचे व नैसर्गिक असावेत. पक्ष्यांसारखे यांना उडतां पण येत जसावे. पण ती सर्व फसवणूक होती हे आतां आम्हांला कळले." माजरी म्हणाला.

"ठीक! त्यांचे कथट उखिरा का होईना आम्हांला कळले. आतां रानटी जनावरां-सारखे पटापट मरतील हे आमच्या हानून. रेजत केले.

मेजरानीच्या चेळी वयमलने माजर व श्वानकर्णी या दोघांना एक सहा दिला. तुम्हाला आता पेंसवाच्या जातीचे जराबुद्धां भय करणें नाहीं, म्हणून तुम्ही आपल्या गुहा सोडून उघड्या मैदानांत कां येऊन रहात राहों ?

पण श्वानकर्णीला तो सहा पसंत पडला नाहीं. तो म्हणाला—“आम्ही आमच्या बाडवडिलांच्या काळापासून पुढेंत वास करीत आलों आहो. गुहा सोडून आतां झाडाखाली राहणें आम्हांला नकळ नाहीं. ते कसें जमेल आम्हांला ?”

Fullscreen

127

X

◀

⌂

▶

24 / 80

जसमल हेमल म्हणाला—“एक फौज कर. सर्वच गुहा सोडून बाहेर नकां राहूं. प्रथम तुम्ही तुमच्यापैकीं तरुण मंडळींना मैदानांत रहायला प्रवानगी द्या. कांहीं जण उघड्या हुशेंत राहूं लागले व त्यांचा अनुभव कळला कीं इतरदेखील ह्मणून बाहेर येऊन राहूं लागलीक. ते कांहीं अली, या पेंसवावर्जना पुन्हां झोपड्या बांधून राहूं देऊं नका. येथें पाण्याची सोय आहे. ही जागा इतर दृष्टीनें देखील उपयोगी आहे. म्हणून तुम्ही ही जागा सोडूं नका. माझे ऐका तुम्ही !”

त्या पेंसवाच्याची आम्हांला कीर्ति नाहीं. तुमच्या मदतीनें आम्हांला आमची घोरा-मोठ्यांची सदा मिळाली. माजोर व मी दोघांचे वैर संपून जावां आम्ही दोघे मित्र व साथी झालें आहों. तुम्ही आमच्या बोपांच्या जातीवर जे उपकार केले आहेत ते आम्ही कधीहि मिसरणार नाहीं. तुमच्या म्हणण्यावर आम्ही आपला प्राण देखील चामला तयार व्हाई.” श्वानकर्णी म्हणाला.

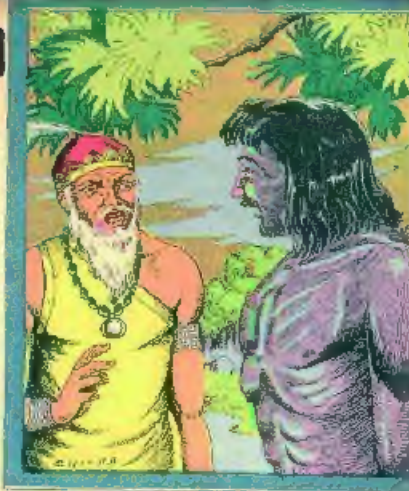
माजोरनें श्वानकर्णीच्या म्हणण्याला दुजोरा दिला. जसमल आपल्या साथी मित्रांकडे पाहून

माजोर व श्वानकर्णीला म्हणाला—“आम्ही जी काहीं मदत मागूं ती तुम्ही शक हें आम्हांला माहीत आहे. तर मग एक मदत करा. आम्हांला संयंकर दरींत जावयाचे आहे. तुमच्यापैकीं कोणी त्या दरींत कधीं जाऊन आला असेल तर त्यानें सांगावें.”

ते ऐकून श्वानकर्णी व माजोर परस्परकडे पाहूं लागले. दोघांच्या मुदेवर आश्चर्याची छटा झळकत होती.

श्वानकर्णी एकदां खापरून म्हणाला—“आमच्या मिशेंत तरी कोणी त्या दरींत जाऊन परत जिवंत आलेला मला माहीत नाहीं. पण आम्ही त्या दरीविषयी एकले मात्र पुष्कळ जाडे. विन्ध्य पर्वतावलीकडील ती एक दरी आहे. तेथें पोचणें फार कठीण व धोक्याचे आहे.”

“माजोर ! तुमच्या बोलण्यावरून मला असें घाटतें कीं तुम्हांला वाट माहीत आहे. तुम्ही रस्ता दाखवितात तरी आम्हांला पुरे आहे. त्या दरींत एक औषधीवनस्पती आहे तो आम्हांला आणायचा आहे. व्हसपूराचा राना आजारी आहे. त्या आजाराला तेंच एक औषध आहे. म्हणून राजवैजांनीं आम्हांला तें औषध वेळन घेण्यासाठीं पाठविले आहे.

“श्वानकर्णीनें सांगितल्याप्रमाणें त्या दरींत जाणें धोक्याचें आहे व्हादे. मी म्हणून कीं अशक्य पण आहे.” माजोर म्हणाला.

“माजोर ! अरे हें सर्व आम्हांला माहीत नाहीं असें का वाटतें तुला. वाटेक त्या धोक्याच्या जागीं जाऊन त्याच होऊनच आलों आहो. आम्हांला तुम्ही बघत दाखवून दिलीद कीं पुढेंत आमचें आम्ही पाहून घेऊं. आपली एक मदत तुम्ही करावी असेंहि मी घाणूं इच्छितों. गरुडानें तोड काढून वसवाच्या त्या मामच्याबरोबर तो

चांदोबा

चांदोबा

गोसावडा नांजिक ब्रह्मवंशी पण आहे. तो तुम्हांला कोठे दिसला तर तुम्ही त्याला वैद करा आणि आम्ही परत येईपर्यंत त्याला सोडू नका. त्याने गडबड बिडबड सुरू केली तर त्याला ठार केलेत तरी हरकत नाही!" जयमल म्हणाला.

"तुम्ही पाहून घेऊ. आम्ही तुम्हांला त्या भयंकर दरीची वाट तर दाखवून, आणि आम्ही दोघे मी व मांजूर तुमच्याबरोबर त्या दरीत येऊ. फाय मांजूर!" श्वानकर्णी म्हणाला.

मांजूर तितक्याच उत्साहाने म्हणाला—
"मी आपल्या जातीचा सरदार म्हणून आपली एकाळ नेमून तुमच्याबरोबर यावला मोकळा होईन."

त्या शोष्टीस जयमल व लखू बोधांनी आपली नापसंती दर्शविली. नंतर काहीं

वेळ त्यांचे बोलणे झाले. सूर्यस्तानंतर जयमल, लखू व गोमांग तिघांना डोंगराच्या उंच शिखरावरून मोठमोठ्या लांब सरक रानटी झाडांच्या मुळांच्या सहाय्याने मांजूर व श्वानकर्णी एका दरीत उतरविले. ते म्हणाले—
"त्या दरीत त्यांना गुहेसारखा बोंगदा दिसेल. त्यांत शिरून तुम्ही पलीकडे गेल्यावर तुम्हांला ही मयंकर दरी लागेल.

लखू वगैरे श्वानकर्णी व मांजूर यांच्या मदतीने लांब सरकमुळे दोंरखंडासारखी घरून खोल दरीत उतरले. त्यांना दूर दोंरखंडाचा आवाज ऐकू जाऊ. त्यांनी तिकडे वळून पाहिले तेव्हा त्यांवासमोर कोणीतरी आपले केस पिंजारून उज्या मारीत असलेला दिसला. त्याच्या हातांत एक मयंकर पक्षी होता.

[पुढील गोष्ट पुढील अंकां]

कावळ्याची मदत

एक तरुण मुलगा होता. तो पक्षी घरून घाजारांत निघत असे आणि त्यावरच त्याचा उदरनिर्वाह होत असे. एकदा तो रानांत जाऊ पसरून कोणता पक्षी जाल्यांत सांपडतो याची वाट पहात असला असता एक कावळा जाल्यांत येऊ सांपडला. त्याला घरून घेऊन येण्यासाठी तो झाडावर चढला. पण कावळा मनुष्यासारखा बोळ लागला. म्हणाला—
"मुला ! मला घरून तुला काय फायदा मिळणार आहे ? तू मला सोडून दे. त्याचहून तुला एक सुंदर व चित्र पक्षी पुरवला येवसे मिळेल. तो तू सुलतानाकडे दिवस तर तुला मनसुराद वसिस मिळेल. मुलाने कावळ्याच्या बोलण्यावर विश्वास करून त्याला सोडले. त्याने पुन्हा जाऊ झाडावर लावून ठेवले, आणि

आश्चर्य म्हणजे झाडावरून उतरल्याबरोबर कोटून तरी खरोखरच एक सुंदर पक्षी जाल्यांत येऊन पडला. तो पक्षी अत्यन्त सुत पक्षी निघाला. त्याचा रंग विचित्र होता. शेपटी विचित्र होती व त्याच्या अंगाची वळणच अशी काही विचित्र होती की त्या पक्ष्याला पाहल्यावर वाटेक ती किंमत देऊन विकत घेण्याचा मोह सुलतानाचा वाढल्या-खेरीज राहिला नसता. तो एक किन्नर जातीचा पक्षी होता. तो मुलगा त्या पक्ष्याला एका सुंदर पिंजऱ्यांत ठेवून सुलतानाकडे गेला. सुलतान पक्ष्याला पाहून इतका खूष झाला की त्याने त्या मुलाला मोठे बक्षिस दिले. नंतर सुलतानाने त्या पक्ष्यासाठी एक सोन्याचा सुंदर पिंजरा तयार करविला आणि त्यात त्या पक्ष्याला ठेवले.

परंतु सुलतानाच्या बजिराचा ही गोष्ट मुळीच पसंत पडली नाही. त्याला विचारल्याशिवाय एका मुलाला राजाने बक्षिस दिलेले त्याला ओवडले नाही.

तो सुलतानाला वाऊन म्हणाला—
“अहेनशाह ! या पक्ष्याला सोन्याच्या पित्रभ्यास देवल्याने त्याचे महत्त्व काय ? त्याला घरासारखा मोठा हस्तीदंती पित्ररा पांघून दिला तर ते कोमेळ.”

“हो पण इतक्या मोठ्या छेळ्वेने हत्तीचे दांत कोट्ट नमिळणार ?” सुलतानाने बजिरालाच विचारले.

“ज्याने पक्षी आपून दिला त्यानेच हस्तीदंती बराला जंजर तेवढे हत्तीचे दांत आपून बाबेत.” बजिराने मुचविले.

बजिराने त्या छेळ्वेला बोलावून चाळीस दिवसाच्या बांत एक बर बांबायला पुरतीक एवढे हत्तीचे दांत आपून बायला सांगितले.

मुलाने विचारले—“पण हत्तीचे दांत कोट्टून आपणार मी इतके !”

“सुलतानाचा हुकूम आहे, तू बाटेक तेवून घेऊन ये. आपले नाहीस तर तुला हत्तीच्या पायाखाली तुडवून ठार करावा अशी आज्ञा आहे.” हुष्ट बजीर म्हणाला.

तो मुलगा काळजीत पडला की हत्तीचे दांत कोट्टून मिळणार ? विचार करीत तो रावबाळ्याबाहेर पडला. तितक्यांत एक कातळा त्याच्या खांद्यावर घेऊन बसला. त्याने त्याला विचारले—“काय झाले ? फार काळजीत पडलेला दिसतो आहेस ?”

“काय सांगू ? तुला बांबविण्यावर मला खरोखरच एक सुंदर पक्षी सापडला. त्याला घेऊन मी सुलतानाकडे गेलो. मला मोठे बक्षिस सुलतानाने दिले. पण त्या पक्ष्यासाठी हस्तीदंती घर बांधायला हत्तीचे दांत

पुरविण्यास हुकूम केला आहे. चाळीस दिवसांत मी हे काम केले नाही तर प्राण नष्टाची शिक्षा मला केली जाईल !” तो मुलगा म्हणाला.

“धावरण्याचे कारण नाही. मी सांगित तसे कर म्हणजे तुला बश मिळेल. तू सुलतानाला आज्ञा सांग की हत्तीचे दांत घेऊन येण्यासाठी तुला चाळीस पिपे मरून दारू द्यावी. पिपे घेऊन मी सांगतो त्या तरावावर जा. त्या तरावात पाणी बायला हत्तीचे कित्येक कळप येतात. तू ती दारू तलावात ओत. हत्ती पाणी प्यायला आले की ते पाणी मिळून बेशुद्ध होऊन पडतील. तू त्याचे दांत कापून घे आणि सुलतानाला नेऊन दे.” कावळ्याने सल्ला दिला. मुलाने कावळ्याच्या सल्लागारप्राप्ते हत्तीचे दांत आपून सुलतानाला दिले. हत्तीचे दांत पाहून सुलतान जास्तच खुप झाला. त्याने आणखी बक्षिस दिले न त्या पक्ष्यासाठी सुंदर हस्तीदंती घर बनविले.

बजिराचा डाव फंसला. त्याला जास्तच राग आला. तो सुलतानाकडे गेला आणि म्हणाला—“अहेनशाह ! आपल्याला हा पक्षी अस्यद्भुत पक्षी मिळाला आहे. त्याच्यासाठी कळवार !” सुलतानाने शंका केली.

आपण हस्तीदंती घर देखील करविले. पण मला हे काळत नाही की हा पक्षी बोलत कसा नाही व गात का नाही ?

“मला तरी तेच आश्चर्य वाटत आहे !” सुलतान म्हणाला.

“मला असे वाटते की हा पक्षी एक धाळलेला पक्षी असावा. हा मालकाच्या समोर बोलत असणार ! त्याच्या मालकाला बोलावून आणले तर कदाचित हा पक्षी बोलेल.” बजिराने सूचना केली.

“अरे पण तो मालक कोण हे कसे अस्यद्भुत पक्षी मिळाला आहे. त्याच्यासाठी कळवार !” सुलतानाने शंका केली.

‘तुम्हा त्या पक्षी आणून देणा-याला माहीन असणार.’ वजीर म्हणाला. वजिराने त्या तरुण मुलाकडे निरोप पाठवून त्याला बालाविले तो त्याला म्हणाला- ‘आ दिवाचत्र पक्षाचा जुना सालक कोण हे चालीस दिवसाच्या जैन कळले नाही तर तुम्ही लगे उडविण्याचे येईल.’

तरुण म्हणाला त्याच सालक कोण हे आता मी काय सांगणार त्याला मी वरून आणले तेव्हा तो पक्षी झडपार येतला होता, तो मगही पक्षी आहे की पाळलेला हे मला तरी काय माहीन.

तानाची आत्मा आहे ती बळावून घेण्याची अवधानाची तयारीवर आहे. तुम्हा हुकुमाचे पालन करत नाहीस तर त्याच जो परिणाम होईल तो मी तुला सांगितलाच आहे.” वजीर म्हणाला.

वजिरा हुस्मी मनाने धर्म जेला आणि खातेवर पडून मुक्तमुक्त राहू लागला. त्याच वेळी कावळा खिडकीतून येऊन एका कळकळीवर बसला आणि वजिराचे डाराले. ‘अग एक एका कोणते संकट कासळले आहे.” त्याने घडलेला उघडत सांगितला.

‘तुम्हा एवढी काळजी करीत असण्याचे धर्मवर तयारीची आतूनच निश्चया करणे कोण वृथा. तुम्हा दरबारात जा आणि मुलतानाची जल विहार करण्याची सोयी नोंदका आहे ती व वजिरा चालीस दाम्नी मागून घे त्यात बसून तुम्हा पक्षीकडे निघालास तर व जेवढे काळ ते थडे त्या तरुण मुलाने कावळाच्या सड्या- वरून ते सड्यात व वर निघालेला एक हांसरच समजत ते एक अप्सरांचे द्वार आहे. अप्सरांची रणी या पक्षाची नालकीण असेच पक्षी तिच्या गुढा असेच तेव्हा तो आहे. मुलतानाची विहासनीक पालन त्या अप्सरा ती पक्षीच आहे व वजीर पण नम्रपणाने सर्व रीतिरिवाज समजाऊन मागीर फक्त रणीलाच मान्यता दे निश्चया सेवला तसे व म्हणाला. तुम्हा विष्णूला काळजी

करे नका तुम्हाला सुभक्ष्य स्वदेशी पीन विण्याची जवाबदारी मी घेतो माझे एक ल्हानसे काम आहे तेवढे करून या म्हणजे झाले."

बिहारनौका मिनाच्याला लागल्या- बरोबर मुलगा अप्सराच्या राणीला घेऊन मुलतानाकडे गेला. बिहारनौका परत आलेली कळताच मुलतान आपलें सिंहासन हस्तीदंती धरासमोर ठेवून त्याच्यावर येऊन बसला. राणी समोर येताच किन्नरपक्षी गाऊ लागला. सर्व त्याच्या राण्यावर लुब्ध झाले, कोणाला स्वतःच अप्सरांची राणी वेष्टमान

विसरून गेली. मुलतानाच्या मनाची वेगळीच भिन्नता झाली होती त्याला हे कलेना की त्याचे मन पक्षाच्या राण्यावर मुख्य झाले आहे की अप्सरांच्या राणीच्या सौंदर्यावर. त्याने राणीला सिंहासनावर स्वतःच बसवून घेतले. राणी मुलतानाशी लग्न करण्यास तयार झाली. दुसऱ्या दिवसाची दोषांचे लग्न देखील झाले मेजवानी झाली सर्वत्र आनंदी आनंद झाला.

परंतु बकिराच्या या सर्व गोष्टींना आनंद वाटण्या ऐवजी खेद वाटत होता त्या मुलावर मूड अगण्यासाठी त्याने जे जे प्रयत्न केले ते सर्व फोड ठरले. काय करावे हेच त्याला सुचले.

पुढे काही दिवसांनी मुलतानाच्या बंगमोची तव्येत बिघडली राज वैद्यांनी औषधोपचार सुरू केला. परंतु मुण पडला नाही

दैव ब हकीम हात जोडून मुलतानाला म्हणाले "शदेनशाह! वेगमसादेव सामान्य मनुष्य जातीतली मी नसून अप्सरा आहे म्हणून आमचा हा सर्व प्रयत्न फुकट जाई अप्सरांच्या देहातून औषधे आणून औषधोपचार केव्हाशिवाय गुण पडणार नाही."

लगेच बकिराने सूचविले की पक्षाला पकडून अप्सरांसारखा पाठवावे औषध घेऊन यायला

नव्वट मुलताना पुन्हा अप्सरांच्या हातपां तबलगत हा नेपस नायेजबळ काणां थाल तहा स्वत त्यालाच वेढावर उतरून डोंगर चढून जावे लागले तो गजराच्या उबल पाकळ त हा गजराच्या पंदाडावर दाज मिह सारा देन नम होणे, एका अचोळखी माणसाला समार येत असलेला पाहून ते प्रथम गुरगुरु लागले व नंतर मोठ मोठ्याने गर्जना करू लागले

त पाहून तो मुलगा शत्रुक्रम जागच्या जागा उभा राहिला पुढ जावे तर सिंह फाडून साकार म त वळाने नर मुलतान अपथ भाणले नाही म्हणून रागावणार व मुद्रावर नंदनगार काय करावे थाला सुचला हनफ्यात त्याचा मित्र क वळा त्याच्या खडावर येऊन बसला मुलाने थोडक्यांत सर्व वृत्त सांगितले

कावळा म्हणाला "माझे एक पीम तेज्ज मिना या अंगार तू फितविलेस तर ने तुला मरणार नाहीत."

त्या मुलाने कावळ्याचे एक पीस काढून घेतले आणि कावळ्याने सांगितल्याप्रमाणे मिनाच्या अंगावर घेताने फिरविले. मिह बानूला उमे राहिले. तो मुलगा राजनाच्यात गेला. त्याला पाहून सर्व अप्सरा त्याच्या चारी बाजूला घेरून बसून उभ्या राहिल्या. त्यांच्या राणीच्या आजाराची गाष्ट ऐकून त्यांना फार बार्ड वाटले. त्यांना त्याला एक औषध आणून दिले त वउन तो लगेच स्वदेशी पारला.

मुलतान त्याची वाट पहात असला होता. तो येताच त्याला बराम्बर येऊन

बांदोषा

मुल्तान आपल्या बेगमेकडे गेला, अर्थातच कावळापण बरोबर होनाच.

औरंगाचा एकच थेंप तोंडांत पडल्या बरोबर बेगम गुल्लीवर आली व उठून बसली. त्या मुलाच्या खांद्यावर कावेळ्याला पाहून ती म्हणाली "अग, इथे आहेस का तू? आळशी कुठली."

ते ऐकून जणू काही त्याला भीति वाटली असे दाखवून कावळा प्रकट वसला.

"या मुलाला ठार करण्याचा प्रयत्न चालू होता, पण तू त्याला थांबविलेस हे मला माहीत आहे. तू मला देखील मदत केली आहेस. माझा जीव वाचविला आहेस." औरंगाची राणी कावळ्याला म्हणाली.

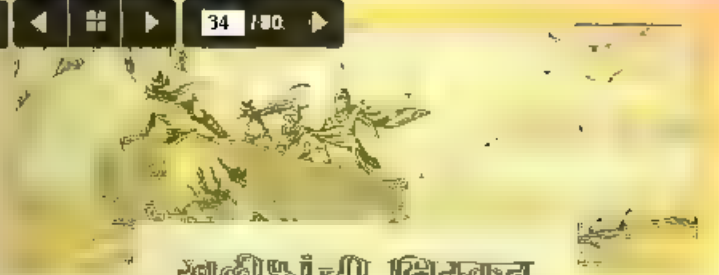
राणी उठून उभी राहिली. "या कावळ्याची तुम्ही ओळख दिसते आहे. पण तुम्ही आपसांत बोलू शकता हे कसे काय हे

नाही कळले मला." मुल्तानाने विचारले.

"ही माझी एक दासी आहे. तिने माझा संवेली असतां टाळाटाळ केली. मला रमा आला व मी तिला शाप दिला, तिला कावळ्याचे रूप मिळाले. पण तिला आता मी माफ करते," औरंगाची राणी म्हणाली.

राणी बोलत असता कावळा अहम्य झाला व त्याच्या जागी एक सुंदर दासी नवीना दिसली. ती देखील सुंदर होती. दासी मुल्तान व बेगम दोघांच्या आज्ञेने त्या दामोद्री त्या तरुण मुलाचे लग्न करून देण्यात आले.

वजिराने मुलाला कसे छळले हे मुल्तानाला कळले तेव्हा त्याने वजिराला नोकरी करून कमी केले आणि हद्दपारीची शिक्षा दिली. मुल्तानाने त्याच्या जागेवर त्या मुलाला आपला वजीर म्हणून नेमले.

खलीफांची निव्वळत

अकबराच्या दरबारात जमलेन जसा एक नावाजलेला गवई होता तसाच हसन अल रशीद खलीफांच्या दरबारात इशाक अल नदीम नांवाचा एक पसिद्ध गवई होता. तो मोसल येथील राहणारा होता. खलीफांची त्याच्यावर फार मर्जी होती. एवढेच काय तर ते त्याला आपला जीववध कंठस्थ मित्र मानीत. त्यांनी आपल्या सुंदर महालांपैकी एक महाल त्याला राहण्यासाठी किडून दिला होता व त्यालाच राजवाड्यांतल्या दामोदरास गायन वाद्य आदि शिकविण्यास नेवले होते.

एकदा खलीफाना करमतनासे झाले. त्यांनी आपला वजीर जाफर याला बोलावून इशाक, मंसूर व मुनूस नांवाच्या कारकुनास आवाहन आणायलास सांगितले. ते आले

तेव्हा खलीफांनी अगदी सावा पोशाख करून बायला सांगितले. सर्व खलीफांच्या हुकमांप्रमाणे साथे कपडे घाळून हजर झाले. नेतर ते राजमहालावाहेर निघाले. एका लहानशा दकित वस्तू ते एडग्रिस नदीच्या काठाकाठाने अवताफ नामक जागी येऊन पोचले तेथे सर्व गायेवस्तू उतरले.

ते हंसत गप्पा मारीत चाकले असता मधोक्रम एक म्हातारा आला. त्याची नादी पाहरी होती. त्याने इशाकचा हात आपल्या हातांत घेऊन डोक्याला लावला. इशाकने स्थला ओळखले. तो म्हातारा राजमहालांत दासदासी विकायला घेऊन येई. त्याच्याकडून विकत घेतलेल्या दासदासींपैकी कित्येकांनी इशाकच्या तालिमीत संगीतविद्या संग्रहण केली होती.

त्या म्हाताऱ्याने खलीफांना ओळखले नाही. कारण खलीफा साधा पोशाख करून आले होते. तो इशाकला म्हणाला "हजूर, आपल्याला भेटायला यायची इच्छा बरेच दिवस झाले माझ्या मनात होती. पण आज माझे केवढे नशीब ! आपण स्वतःच आलात, आपणांतबळ एक विनंति आहे. एक मुलगी आहे बाप सगीनांत ही स्वतःच चांगली प्रवीण आहे. तिने आपल्या हाताखाली काही दिवस तालीम घेतली तर जगांत तिची बराबरी कोणी करू शकणार नाही. त्यांत ती फार सुंदर पण आहे. एकदां येऊन आपण

तिचे गाणे ऐकावे. आपणांला तिचे गाणे पसंत पडलं तर मी आपल्या महालात तिला पाठवून देईन."

इशाकने एकदा खलीफाकडे पाहून इमिन केले व त्या म्हाताऱ्याला म्हणाला-"तुम्ही व्हा पुढे. आम्ही येतो तिला पहायला."

म्हातारा निघाला. सर्व त्याच्या पाठी मागून तो गेल्या होता त्याच वाटेने गेले. मुलांमांचा व्यापार ज्या महालांत होत असे त्या महालात पोचले. त्यांना एक मोठ्या दिवाण खान्वात बसविण्यात आले. म्हाताऱ्याने एका सुंदर मुलीला आणून इशाकसमोर

एका ठंढ जागी बसविले. तिच्या हातात एक वाद्य होते. ती वाद्य वाजवू लागली आणि राग म्हणू लागली. तिचा चारीक व गत आवाज ऐकून खलीफा खुश झाले व "बाहवा! बाहवा!" असे हर्षानेकाने म्हणजे इशाकसुद्धा शाबासकी देण्यासाठी म्हणायला होता. पण तिनघ्यांत ती इशाक समोर बसल वंऊन बसली व इशाकचा हान आपल्या हातांत घेऊन आपल्या डोक्यावर ठेवीत म्हणाली "इम्ताद ! आपल्या समोर न न चालत नाही. तांडातून आवाजच येत नाही. मला माविण्य मिळवून देण्याचे

सामर्थ्य फक्त आपल्या आशीर्वादातच आहे." असं म्हणत ती डोक्यातून टिप गाळू लागली.

तिची ती मुद्रा पाहून इशाकला थोडे आश्चर्य वाटलं व तिची दयापण आली तो म्हणाला "तुला इतकं वाईट वाटून घेण्याचे कारण काय ! कोण तू ? सर्व निस्कोच-पण सांग !" ती इतरांसमोर बाळगल्या तयार नाही हे पाहून खलीफाची परवानगी घेऊन इशाक तिच्या बरोबर एका बाजूला गेला. तेथे तिने तांडावरचा बुरखा बाजूला मारला. तिचे सौंदर्य पाहून इशाक बर्कित

किंमत विचारली व नावदेखील विचारले.
“हिचे नाव तुफा जल कुलाब असें
आहे व किंमत विचारात तर फक्त दहा
हजार बीमार ! इतर व्यापारी या किंमतीवर
बोली बोलून गेले आहेत. परंतु मी तिला
आतांपर्यंत विकले नाही असे कारण ही
मुलगीच. सौद्या पटावल्या गेन बेळी एकदम
ही अने काही बोलने की सौदा विचरून
जाने मी वहा इशारातून आता ईना
मागत नाही. तसा हिच्यासाठी केवळ
खर्च भागणार नाही.”

इशाक हँसून म्हणाला “ठीक ! मग
तू दुष्यंत सिप्पट किंमत वाढवून का नाव
मागत ! हिची किंमत खात्रीने तेवढी आहे
तू पाठवून दे हिला माझ्या बरी आणि आपले
पैसे घेऊन जा.” त्यानंतर इशाक खर्चा
होन नवें गेल्या आणि त्या रात्रीच्या
खबरीचे वर्णन केल

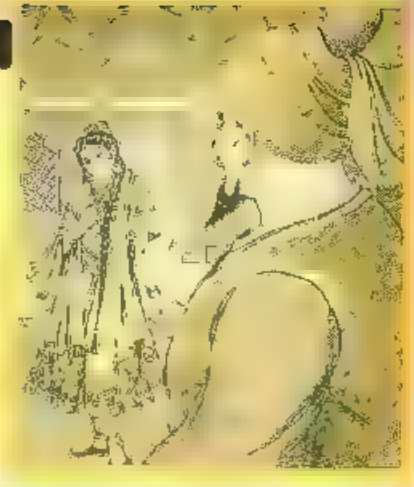
हात रा त्या मुलीला प्रकृत इशाकच्या
महालांत गेल्या आणि ‘किंमत बगल करून
घेऊन घरी परतला. इशाकच्या दासोनी य
नव्या दासीला न्हाऊ घातले व निशी
वेणीफणी करून तिला सुंदर वस्त्रे अंगात
घालायला दिली

इशाक घरी परत आला. तिचे ते सौंदर्य
व श्रृंगार पाहून त्याने मनात विचार केला
की हिला मी काही दिवस शिक्षण दिले
तर ती स्वामीने खर्चीक्या अंतःपुरांत राणी
सारखी झोमेक. ही या इहल्लेकांतील मुलगी
असेलसे नाही वाटत स्वर्गातील अप्सरा
देखील हिचे सौंदर्य पाहून माना खाली
घालतात

अतः तिला शिकण्यासाठी सर्व आय
दाक नी व्यवस्था करून दिली. तिची सर्व
प्रकार वगडास्त रहावी म्हणून काळजी
वेतली निव्या कोणत्याहि गोष्टीची उणीव
मग दिली नात

एक दिवस तिच्याबरोबरच्या इशा
काल इतर अपत्य बस विहार करण्यासाठी
सिमाच्या महालांत कोणी नव्हते. संगीत
‘वद्यची सभला ज्या लाळांत होत असे त्या
खालांत तुफा गेली व द हात घेऊन
ती प्रांगण मगली व त्या पहण लावली
सिच्या हा ताच्या ताजूक घेऊन व कळानत
गड संगीत अंगुलीच्या प्रवाह सारख बाह
लागले

इशाक व्यावर्ती क्षत्तीफांच्या महा
लांत आयल्या घरी परत आला, त्याच्या

कानावर तो मोठ आवाज गेला त्याला
संगीताचा एक स्वर्गिक आनंद मिळाला
नकळत त्याच्या तोंडावाट “वाह वाह !”
हळद निवाले त्याचा आवाज ओळखून
तुफा उठून उभी पाहिली इशाक भितीला
हैकुन रमा हात व तन्मय होऊन गाणे
एकत हाता प्रकाश राणे थांबलेल
पाहून त्याने डाळे उघडून पाहिल तुफा
अथळ घेऊन विचार करली “तुम्ही अने
उसे का ? तवधत बरी आहे ना ?”

“वात बसून नूच का गाणे म्हणत
होतीस !” इशाकने तिला विचारले.

‘हाय ! तीच ती खेरी खी !’
ती म्हणाली

इशाक स्वतःचें डोंकें घळत म्यत शींच
पुटपुटला ‘‘उघडले का डोंडे तुझे’’ इशाक
तू स्वतःला आद्वितीय संगीतज्ञ समजत
होतास फळले का तुला का हिश्यासमार
तुला देखील मात खाली करावी ‘‘म्यानं
निचा हात आपल्या हातांत घेऊन डोंडयला
लीवण्येची यज्ञ केल ती म्हणाली
‘हे काय उस्ताद ! आपण माझे गुरू
ती आपली राणी !’ जमैं य गूल निनां
हात मारा घेतला

‘‘जमैं नका घेतल करी’’ इशाकला
गुरूपण सणले तुझ्या आवाचासमार व
तुझ्या तयारी समार मज्ज कमत्र फुकट आहे
काकिठेरुय आवाजामांर कवलयीची
कावयाव काय कामाची ‘‘ नात्रच मा तुला
खलीफाच्या समोर हजर करतां खरीफा
तुला आल्या अंत पुरावी राणी केल्याशिवाय
राहणार नाहान या इशाकला विमल
तकाम म्हणजे आले ‘‘ इशाक म्हणाला
खलीफाच्या महाकांत एका खोलींत
तुफटल बसवून ती निरा तडन मलीफाकडे
नेत्राला नजर इशाक थोडा व्हडे गेल

इशाक खलीफाच्या हास महलान गेला आणि
मुनरा वरून म्हणाला ‘हमूर, स्वर्गीतून
तुफटा नांवारी मुक अप्सरा घेऊन आलां
माहें आपल्याला नजर करण्यासाठी ती
माझी आज शिष्या नमने गुरू तुमचे आहे ‘
‘आपण त्या दिवडा शुक्रासाच्या बोल्यान
व तली नीच का ही ‘ खलीफांनी
‘बचतरे

‘‘हाय हमूर ! तीच ती’’ इशाक
म्हणाला
स्वर्गाकान तिला आन घेऊन याका
आता केली व जाऊनला म्हणाले ‘इशाक

आजपर्यंत कोणाला आपल्याहून वाचद
मनायला तयार नव्हता आज नं दुस यांनी
पवही मुनि करला आहे ‘‘

इशाक आपल्या शिष्येला घेऊन आन
अले तिन खलीफांना मलाम केला आणि
कुरवा काढून टाकला. तिने सौंदर्य पाहून
खलीफा थकच झाले जाऊन व नमूशता
हंभोरक स्वतः या डोंडयावर विचस हावून
या पूर्वी कना न पाहिलेल मोठय प्रत्यक्ष
डोंडयासमोर उभे होते खलीफा मिहासना
वरून उठून विच नवळ जाते व ती
आता केली व जाऊनला म्हणाले ‘इशाक
आपलीच मिळकत आहे हे दर्शविण्यासाठी

तिच्या लोंढावर त्यांनी ओढणी टाकली नंतर त्यांनी सिरा बसावल्या सांगितले आणि म्हणाले "तुम्हा! तू व्याख्याने आमच्या या घरात अहंकडे उचेल पडला आहे वष."

इश्याकने एक वाद्य तिच्या हातात दिले. तिने सिंहासना जवळच बसून वाजवायला सुरवात केली कांहीं वेळ वाद्य वाजविल्या नंतर ती गाणे म्हणू लागली.

खलीफा सिंहासनावर बसून कांहीं वेळ गाणे ऐकत होता. वष तो आप्पावर इतका मुग्ध झाला होता की तो सिंहासनावरून उठून ती बसली होती तथे जवळ बसिनीवर बसून गाणे ऐकू लागला. म्हणाला "तुम्हा! तू खात्रीने इहलोकामली नाहीस जल्लाने स्वतःच्या हाताने तुला घडविले आहे." नंतर दशाकडडे बसून म्हणाला "इश्याक, तू हिची प्रशंसा केलीस ती खांदी

अर्घसदच होत"

"हजूर! आपण म्हणतां आहा त्यांत थोडी देखील अतिशयोक्ति नाही. ती एकटी गात बसली होती तेव्हां मी आड उभा राहून ऐकले. तेव्हांच माझी खात्री झाली की माझी कला हिच्यासमोर फाडीभोलाची नाही" इश्याक म्हणाला

तुम्हाने आपली एक गीत म्हटले. खलीफाच्या हाड्यातून आनंदाश्रू लपवण्याचा पुष्कळ प्रयत्न करून पाहिला. "रे मंगूरय म्हणाले-"तू आपल्या या नव्या प्राल-किणीला जंत पुरातील सर्वांत मोठ्ठा व सुंदर खोलीत घेऊन जा. आणि पहा त्यांना कोणत्याहि प्रकारचा वास होना कामा नये. त्यांनी इश्याकला एक लाख दीनारें दक्षिमा दिली आणि पुष्कळ शास्त्रीयण दिल्या.

[पुढल्या अंकांत संपूर्ण]

मुनाचा आरोप

विक्रमाकाने आपला हश् सोडला नाही. तो शाडानवळ येला. शाडानवळ येत खांबावर काढून घेऊन स्मशानाच्या दिशेने निघाला. तेव्हां प्रेतांव बसलेला वेताळ त्याच्याशी बोले, खगला. म्हणाला "राजा, मला वाटते की कोणीतरी मंत्र टाकून तुला बुलविले आहे व तुम्हाकडून वाटेळ ते काम करवून घेत आहे. हे पहा ना, सद-मित्र याने मंत्र-प्रसादासुळेच अमानुष अर्था कृत्ये केली होती. त्याची गोष्ट आज मी तुला सांगणार आहे. लक्ष देऊन ऐक." असे सांगून वेताळ गोष्ट सांगू लागला.

सदमित्र हा समुद्र किनाऱ्यावरील एका प्रदेशाचा रहिवासी होता तरुण वयात तो विन्ध्य पर्वतातील प्रदेशांत हिंडत फिरत यत्न पांचला. एकदां तो करिकुब्ज नांवाच्या गांवाजवळ जात असता लोकांच्या

वेताळाच्या गोष्टी

सहस्रशः शिकारा, पक्षी जातदानं
किलविल करीत होते.

एका हाडाखाळें विधातीसाठी तो जरा
भसला आणि तेव्हात त्याचा डोळा कागला.
त्याची झोप मोडली तेव्हा त्याच्या खूप भूक
लागली होती. सहज त्याचे लक्ष पोटाकडे
गेलं पोटावर पांढरी पिवळी लव पाहून
त्याला आश्चर्य वाटलं, पुढेतर हाताला
बोटाच्या ऐवजी पंखा व मनगटावर लव
आणि बाबासारखे पिवळे पंख पाहून त्याला
आश्चर्यच वाटलं. मनुष्याच्या काठां जाऊन
त्याने पाण्यात आपले प्रतिबिंब पाहिले तेव्हा

त्याला आपण बाघ झाला अर्हा ते समजले.
त्याला फार आश्चर्य वाटलं अर्हात एक,
विचित्र शक आख्यासारखे वाटू लागले.
त्याने जवळ पाहिल्या, डोंगरगार नटून
पाहिले त्याने विचार केला, वाईट वाटून
वेण्याचे काय कारण ? मनुष्य जन्म आप
ल्याला मिळाल होता आपण बाघाच्या मीन
होतां आता आपल्याला पाहून मर्ष भितील
हा देखील एक अनुभव मिळाल.

परंतु हे काय त्याला तर पत्तिवार भूक
लागी अक कधी मागवाचकी ? आणि
खायचे काय ? आपल्याला फळ भाज्या,

भात, पोळी, माकरी वगैरे कोठे साभणार ?
आता शिकार केल्याशिवाय गळंवर नाही

राचात बराच वेळ शिकारीच्या शोषार्थ
तो फिरत राहिला, पण समोर एकदेवील
शिकार दिसली नाही. गांधाव जाऊन
खायला काही मिळतं का पहिले पत्ता पितार
करून तो गांधावचल गेल त्याला दुरून
एक सुंदर मुलगी दिसली. त्याला वाटलं
की आपण तिच्याजवळ काही तरी खावळा
मागितलं तर खावळा मिळेल. बोळण्यासाठी
मनुष्य त्याने तांड उचडलं मात्र, हे पाहून ती
मुलगी माठवाने ओरडली व घूम पळू लागली.

जे आपण बाघ ' जिने मागे वळून
देखील पाहिलं नाह' नेहमी कोठे कर
कळजळा करून की मनुष्यवस्तीत अस्ता
आपल्याला धोश नाहीं

पुढे त्याला भूक इतकी लागली होती
की तो रानां गावान फिरला छान काळास
रड्या दाना खाल दिवसाच्याभासखे सर्व
कांदा दिसत होत पण घरे गाटे सर्व
जायून बंद गवातनीक बाघ आपल्याचा
वाता संध्याकळी गावभर पसरली हातां,
बाघ रावे गाव त येईल या मीतीने लोकानां
गाटे देखील घड करून टावले होते. वास्तव,

बकरी, कुत्रे काहीतक नजरभ पडलं नाह
तेह्ना अगदी दनाश हाऊन तो राचात
परतला आणि एका जागा पडून गाहेला
तो जगा ह्याच नेह्या लाऊन सावळं होतं

ती एका जागा रावता आड पडून
याला दुरून काजीतरी बोलत येत अम
त्याची चडूळ लागली त्याने काजीतरी
प्रेतला आणि दवा वळून रावताआड घडून
राहिला, तिचे कोणीतरी बोलत खच
बाजूला येत होत एकजण लटू होता,
त्याच्या चौगांतल्या कपड्यावरून तो मालक
असावा व इतर बाघ त्याचे नाकर भयांत

हे त्याने कोळसले. त्याने त्या गलेलहु माण
साला मारून खाण्याचे ठरविले. माणसाला
याकून खाणे त्याला आवडत नव्हते. पण
काय करणार ! दुसरी शिकार मिळत नाही
व भूकतार अनिवार त्याने जास्त वेळ
विचार करित न थांबता त्या माणसावर
उडी मारली आणि त्याला ठार केले. त्याच
दावे पोफर "बाब ! बाब !" म्हणून ओर-
डत पळून गेले. सहमित्राने त्या माणसाला
खाऊन आपली भूक भागविली.

सहमित्राची भूक भागली खरी. पण
त्याला या बाबाचे जिणे आवडले नाही. त्या बाबाने खाऊन टाकलेच.

माणसाचे रूप जाऊन बाबाचे रूप मिळाले
असले तरी मनुष्याचा स्वभावधर्म नेहम स
झाला नव्हता. त्याला वृषा वाटली स्वतःच्या
जिण्याबद्दल प्रथम बाब झाल्याबद्दल त्याला
आनंद झाला होता. पण एकाच दिवसान
परत मनुष्य होण्याची तीन इच्छा त्याच्या
मनात उपजली.

तो एका जागी बसून हाच विचार करित
बसला असता त्याला सहज वाटले की
जागी आपण बसल्यामुळे कायद्याला हे
व्याघ्ररूप मिळाले त्याच जागी पुन्हा जाऊन
पहून राहिल्याने कदाचित मनुष्य रूप
मिळेल. तो विचार नदांत भेताच तो उठला व
त्या झाडाखाली त्याने जागी पहून राहिला
आणि आश्चर्य म्हणजे सरोसरच त्याला
मनुष्य रूप मिळाले. त्याला फार फार आनंद
झाला. तो उठला आणि त्याच गांवात गेला

गांवातल्याला लोक सांगू लागले की काल
रात्री आमच्या गांवात बाब आला होता
संध्याकाळी एका मुलीला बाब पडसला
बरे तर बरे, ती बाबली व रात्री आम्ही
आपली बरे व गोठे बंद करून देवले होते

पण आज सकाळी एका श्रीमंत माणसाला
त्याला या बाबाचे जिणे आवडले नाही. त्या बाबाने खाऊन टाकलेच.

सहमित्राने ते सर्व ऐकून घेतले आणि
काहीच झाले नाही, तो पुढे हिंडत हिंडत
एक शोधान राजाच्या पदरी पोचरी करू
त्याच्या व्याघ्र बांगली पोचरी मिळाली.
जात करी कोणाजवळ आपल्या व्याघ्र
जीवनाची गोष्ट काढली नाही हकू हकू
तो स्वतः आपले ते वृणित व्याघ्रजीवन
विसरून गेला

एकदा तो आपल्या काही अधिकारी
माचमदंडांगवर गेला काही फिरोजला
जेका अमला बाबांच्या गोष्टी घेऊ झाल्या.
बाबाची भूक कशी अनिवार असते याच
गोष्टीवर गप्पा सुरू होत्या. सहमित्राने
तत्पक्षान एकच दिवस व्याघ्रजीवन कर्प
बर्तविले आणि वर्णन करून त्या श्रीमंत
माणसाचा कर्प उर करून खाऊन टाकले
हे हेवर्तव्य सांगितले

पण गंमत अशी की त्याच्या बरोबरच्या
अधिकार्यांच्या एका तरुण अधिकार्याने
आपली मळवण उपसली आणि त्याच्या
अंगावर धावला. म्हणाला "तर मग तुंच
मज्या वडिलांचा ठार करणारा खुनी,
लाच्या खुनाचा खूड वेतल्याशिवाय मी
रहणार नाही

सहमित्र चकित झाला स्वप्नांत देखील
त्याला त्या गोष्टीची कल्पना नव्हती की
त्या माणसाचा मुलगाबरोबर असेल, तो
म्हणाला "कमाकर बाबा ! अज्ञानामुळे
त्या व्याघ्रजीवनात हे कर्प माझ्या हातून
घडले. मी मनुष्य असतां तर ते वृणित कृत्य
केले असते का !"

इतर लोकांनी मध्यस्थी करून ते मांडण
मिटविले, परंतु त्या तरुण मुलाने वेळ संपी
पाहून खूड बेण्याचे ननाशी ठरविले तो
आपल्या घरी निघून गेला. परंतु सहमित्राचा
त्या राजी झोप आली नाही. पुन्हा कधी

चांदोबा

त्या तरुण सरदाराची व आपली गांठ पडली तर तो आपल्याला ठार केल्याशिवाय राहणार नाही. असा विचार करून तो गांव सोडून निघून गेला.

येथवर गोड सांगून नेताळाने विचारले 'राजा' दोन घोद्याची खंका माझ्या मनान येते. सहस्रित्रावर नव्हत्येचे हे पाप कवणें बरोबर होईल का? त्या तरुण माणसाने आपल्या बापाच्या खुनावदल मूढ घेजे रास्त होईल का? या दोन प्रश्नांचे समाधानकारक उत्तर माहीत असून तू दिले नाहीस तर परिणाम तुला माहीत आहेत. तुझ्या बोक्याची शंभर छकले होऊन तुझ्याच पायांवर लोळू लागतील.

ब्रह्मार्क म्हणाला "मनुष्याला ठार करणे हा बापाचा स्वभावच आहे, मनुष्याचा नाही. सरसिचाने मनुष्य राहून त्या माण-

साला ठार केले असते तर त्याचे त्याला कायले असते. बापाने एका माणसाला ठार केले मास्तव नव्हे तर बाप हा मनुष्य जातीचा शत्रू आहे म्हणून त्याला ठार करण्यात हरकत नाही. पण त्याने एका माणसाला खाऊन टाकले हा त्याचा अपराध ठरत नाही. कारण तो त्याचा स्वभावच आहे. परंतु जर का मनुष्य रूप असून एका माणसाला खाण्याचे लुण्ठित कार्य त्याने केले असते तर ते कधी क्षम्य ठरले नसते. म्हणून माझ्या मते हा अपराध सहस्रित्रावर लागत नाही व त्या अपराधा बदल तुझ्या भाषनेने त्याला ठार करण्याचा यत्न चुकीचा ठरतो."

अशातन्हेने राजाचे मौन धंग होताच नेताळ शवाबरावर नाहीसा झाला व झाडाळा जाऊन छोंकळू लागला. कल्पित

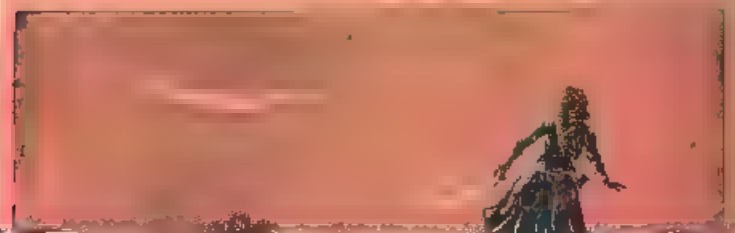
बल्कलचीर

पोतत नांवाचे एक नगर होते. त्या नगराच्या राजाचे नांव सोमचंद्र व राणीचे नांव वारिणी होते. त्यांचा एक मुलगा होता त्याचे नाव प्रसन्नचंद्र असे होते. एकदा सोमचंद्र भांग काढण्यासाठी वारशासमाग जंगलाला त्याला कानाजबळचे केस त्रिंदर झालेले विसले. त्या वेळी राणी झोळी जवळ उभी होती. ती थोडी हुसळी तोंडात आणल्या म्हणारणाची जपणीच झाली ती म्हणण्या नको पाना या त्याचा नाद ही वानप्रस्थाश्रम घेणार.

सोमचंद्राने जायला एकलुत एक मुलगा जपत्राचे अर्ध्या व उज्यातपक फुलून वान प्रस्थाश्रम घडण कळा त्याच्या बरोबर राणी नगरीस येउन यावे असा त्याने विचार धारणी पण रातात गेली वारिणी वनात गेला त्याला वाटल की अश्रमात राहणाऱ्या मानवाच बरोबर होती तिच्या यथावच्छा तरुण मुलाला नुसते बोलावल्याने नगरात

एक सुंदर मुलगा झाला रानात मुलाला राजसी पाटाची वस्त्र काढून मिळणान, सापों बल्कलेच त्याच्या अंगावर असायची. म्हणून त्याचे नांव बल्कलचीर असे पडले. मुलगा झाल्यावर एका वर्षाच्या आतच वारिणी वारली. सोमचंद्राला मुलाच्या गळन पोषणाचा भार उचलवा लागला बल्कलचीर मठा झाला तेव्हा त्याला मुनि, ब्रह्म व आश्रम यांच्या व्यतिरिक्त जगानली काही एक माहिती नव्हती.

तिगडे पोतत नगरी प्रसन्नचंद्र याला कळले की त्याचा बाकटा भाऊ आश्रमात लहानाचा मोठा झाला आहे. त्याला शेतत नगरीस येउन यावे असा त्याने विचार केला त्याला वाटल की अश्रमात राहणाऱ्या तरुण मुलाला नुसते बोलावल्याने नगरात

सांगितले की आमचा आश्रम पोतन नगरी जवळ आहे. आमच्या आश्रमात आश्रम तर तुला रोज वर्षांचे फळे वायला मिळतील व आमच्याचोवर हिंडा फिरायला मिळेल. ' वल्कलचीरच्या मनात त्यांच्या आश्रमात जाण्याची इच्छा उत्पन्न झाली. तितक्यात सोमचंद्राळा येत असलेला पाहून सर्वजणीं रानांतून पळून गेल्या

वल्कलचीर त्यांना शोधण्यासाठी त्यांच्या पाठोपाठ थांबला. परंतु त्या फार दूर निघून गेल्या असल्या कारणाने त्याला निराश व्हावे लागले. त्याला वाटते एक गाडी दिवली. तो गाडीवाल्याला म्हणाला "मला पोतन आश्रमात वायचे आहे. घेऊन जातोस का ?" तो गाडीवाला त्याला एक वेळ गीर लक्षून आपल्या गाडीत बसवून निघाला, एका चोराने त्याची बाट अडविली व गाडीत काही माल आहे का पाहू लागला. पण गाडीवाला बघाव होता त्याने एका काठीने त्याचे टाळकें फोडले व त्याच्या जवळ तो माल होता त्या गाडीत पळून नेवून गेला वल्कल चीरळा हे सर्व काही कळले नाही. त्याला ते सर्व विचित्र वाटले पण तो काही बोलला

नाही. कारण पोतन आश्रमात जाण्याचा विचारच कंय तो त्याच्या मनात होता गाडीवाला मगळ पोतन नगरी येऊन पोचला

पोतन नगर गाडी पोचल्यावर गाडीवाला म्हणाला "हाच तो पोतन आश्रम" असे सांगून गाडीवाला आपल्या घरी निघून गेला

वल्कलचीर पोतन नगरात पाहून चकित झाला 'हा आश्रम काही तरी विचित्रच दिसतो आहे बुवा ! वाटेत त्याला बरे कोणी बरे त्याला तो 'महाशुनि' म्हणून हाक मारून नमस्कार करी. फिस्त फिस्त हा थका नाड्याजवळ उभा राहिला 'या दार्याच्या माडीवर त्याला संगीत ऐकू आले. आवाज वागकी होता. त्याला बादले की मुनिकन्या रानात मेळल्या होत्या त्याच या अमर्ताळ वाड्यात शिरला व माडीवर गेला, ते राजनतेकीचे घर होते

राजनतेकी आपल्या वाड्यात एक मुनिवेशान आलेल्या नरणातला पाहून गवळ गाडी नेन्हा वल्कलचीर म्हणाला "मला हादण्यासाठी एका पर्णकुटीची व्यवस्था करा

राजनतेकी स्मित करून "बरे !" म्हणाली आणि वल्कलचीरच्या स्नानादिची व्यवस्था केली. तिने त्याला सुंदर वस्त्रे अंगते घालायला दिली व आपल्या मुलीला त्याचे लग्न करून देण्याची खटपट करू लागली. वल्कलचीरला ते काही समजते नाही. ती जे करही म्हणाली त्याला तो होकार देत होता. परंतु विवाह गीते सुरू झाल्यावर त्याला त्या माण्याचा आनंद बरी वाटला तरी माण्यातले काही शब्द विचित्र वाटले मंगलवाच सुरू झाल्यावर तो थोडा धावरला, भाला म्हटले तरी चालेल

तिंकडे मसलचंद्राक राजांत घडलेले सर्व वृत्त कळले. सर्व तरुणींनी खरे खरे तेंच सांगितलें. आतां वल्कलचीर आश्रमांत भावांकडे परत गेल्ल्या वीं आगल्ली कांठें गेल्ल्या हें कसें कळायचें ?

राजनर्तकीच्या वरी लक्षाच्या तयारीची गोष्ट त्याका कळली तेथें नवरदेवाचें विचित्र वागणें पण कळलें. त्यावरून तो वल्कलचीरच असावा असें अनुमान करून राजा स्वतः तेचें गेल्ल्या व आपल्या भावाक राजवाड्यांत घेऊन आका प्रसन्नचंद्रानें आपल्या भावाक सर्व गोष्टी समजावून सांगितल्या व त्याला राज्याचा अर्धा वांटा देऊन त्याचें एका राजकन्येसी लग्न करून दिलें.

दोन तीन महिने कोटले असतील, कांहीं मैजिक त्या गाडीवाल्याक शरून घेऊन

आले आणि म्हणाले : "याच्याकडे चोराचा माल सांपडला आहे, वल्कलचीरनें गाडी वाल्याक आळखले त्यानें साक्ष दिली कीं गाडीवाला खरा चोर नव्हे, चोराक्या वडवून त्याच्याकडेचा माल गाडीवाल्याने घेतला होता, राजानें भावाच्या म्हणण्या प्रमाणें गाडीवाल्याक सोडून दिलें.

आणखी बारा वर्षें लोटलीं. वल्कलचीरका आपल्या वृद्ध बापाची आठवण झाली सोमचंद्र तर पुत्रविरहानें सत्युद्रायेवरच होता दोघे भाऊ वडिलांना येतायला गेले

दोघां मुलांना येत असलेले बाहून हेर पित्याला फार आनंद झाला. पितापुत्राची ती येत आश्रमांतले कधी व सुनान

देखील जानेंदाची वाटली. दोनतीन दिवस पित्याच्या साजऱ्यांत राहून दोघे भाऊ राजधानींत परत आले.

गाडीवाल्याच्या

पश्चिम सत्युद्राच्या काठां सहजाचि वर्षा पूर्व एका गांवां गांवा पाटील रहात असत. तो एक मुलगा होता. त्या मुलाचें नांव आनंद असें होतें. ललित एक दुसरा मुलगा होता. गांवकरी त्या मुलाचें चातुर्ग्रह व गुहागार पाहून पायलांना म्हणत "पाटील मुलाचें पोर्वा स्वतः वृद्धपतीच जन्माला येला आहे

एकदां ललित गेल्ल्याक म्हणून गेल्ल्या व जण परत आला तोंडा त्याचें कळो असें केल्या, पण लागें

"व" राजा व वैमार नांवाचा एक लोहार तो नवम शनिवारी त्या रात फार उशीर होऊन त्याच्याकडे गेल्यामुळे त्याकडे व दोघांतिघाची एक खेप तरी पोच्य पर होत असे तो स्वप्नांचा

दीक टीक अर्थ सांगे, स्वप्नें विचित्र अमतात पण त्यांचा देखील कांहीतरी अर्थ असतो हें वैमारनें त्यांना दाखवून दिलें होतें

ललित निघून गेलेल्याला तीन वर्षे होऊन गेलीं. पाटील तर मुलाची आज्ञा सोडून स्वस्थ बसले होते. परंतु एकदां रात्री शोषण्यावर वैमारच्या स्वप्नांत तो मुलगा आला तो एका पाहण्या धोळ्यावर बसून आला होता. तो वैमारक म्हणाला- 'काका' मी भुंभकासुराच्या मुहेंत आहे. त्यानें मला आश्रय दास करून घेतले आहे आतां मला उक्तरच दाम्बमुक्ति मिळेल. पण वेळेवर कोणीतरी येऊन आपला जाले पाहिजे. तुम्ही आज्ञात तर बरे होईल मी राक्षस वर्षावर राहतां "

“थरें वाळ हें तर सगळें म्बद्रप आहे
बावर मी कसा काय विश्वास करूं ?”
लोहाराने स्वप्नातच ललित जवळ शंका केली

“तर मग ही खरी गोष्ट की खाटी हे
पटायला ही खून ठेवून जातां !” ललित
म्हणाला. तो घोडा बळवून निघणार त्याच
वेळी त्याच्या तांडात घोळ्याने एक साथ
मागली. लास वरोवर कपाळाला लागली व
त्याच घक्याने लोहाराची झोप मोडली
लोहाराचा त्या गोष्टीवर विश्वासच बसेना.
पण जिथे साथ लागली होती ती जागा
दुस्तत होती. म्हणून उठून लोहाराने धार

शांत झाले सोड पाहिले तर कप लावर
घोळ्याच्या नालेची एक विळी खून म्बद्र
दिसली. लोहाराने इतर लोकांच्या स्वप्नाच
अर्थ लावून त्यांच्या मनाचे समाधान केले
होते पण स्वतःच्याच स्वप्नाचा अर्थ
त्याला शकता येईना

समुद्रकांडापासून घोळ्याच अंतरावर मक
डोंगर होता डोंगर चढून जाण्यासाठी पाय
चापण दिसत होत्या. पण त्या पायच्या
चढून जाणे माण सार्या शक्यच नव्हते. फार
उंच होत्या त्या पायच्या. म्हणून त्यांचे
नांव राक्षस पायच्या असे पडले होते. पण
राक्षसांनी स्वतःला चढण्यासाठी त्या पायच्या
चापण्या होत्या याची कल्पना टाळील
कोणाला नव्हती. कारण कोणी त्यावर
चढून जाणाऱ्या राक्षसाला पाहिले नव्हते
किंवांती अशी होती की तो राक्षस त्या
पायच्या चढून जात असे.

वैमारने राक्षसाच्या हातातून ललितचे
रक्षण करण्याचे ठरवून रात्री डागरावर
जाण्याचे मनाची ठरविले. थोडासा काळोख
पडल्यावर तो निघाला.

राक्षसाच्या डोंगराकडे जायला व
समुद्रातून होती. त्याने एक दांडकें हाताने

घेवले आणि एका ओळखीच्या काळ्याच्या
घरी गेला. त्याका पडलेले स्वप्न वर्णन
करून मागले व म्हणाला: “तु मला त्या
डागरावरून पांचव.” कोळी म्हणाला
“का का ? एवढी विनंति करण्याची
काय उरार ? बरेत माण येऊ !”

यादिवशी लोहारने कोळ्याच्या घरीच
जाऊन बाहेर नंतर रात्री नव घेऊन निघले
काळाची रात्र होती पोळ्या नेळाने नाव
राक्षस पाय यांच्या बळक येऊन पांचवी

येथवर कसे साधचे हे वैमारला माहीन
होते पण गे वरत जायचे आणि काय
करावचे हे त्याला माहीत नव्हते. ऐकून
त्याला माहीत होते की गुहेचे तोंड मोठे
आहे ते एक माथाद्वाराच आहे. फक्त
गती ते घडत

लोहार आपल्या मनाला म्हणाला
आपण दोन स्वप्नातल्या गोष्टीवर विश्वास
करून यथार्थ झालो. आपल्यातून वेढा
जाणवी कोणी असेल का ?

लोहार आपल्या मनाला म्हणाला
आपण दोन स्वप्नातल्या गोष्टीवर विश्वास
करून यथार्थ झालो. आपल्यातून वेढा
जाणवी कोणी असेल का ?

लोहार आपल्या मनाला म्हणाला

आणि त्याचा अंधूक प्रकाश डोंगरावर
पडला होता. त्या उजेडातच लोहारला
गुहेचे दार दिसले तो काळी खांबावर
टाकून डोंगर चढू लागला. तो अगदी
गुहेच्या दाराजवळ जाऊन पांचवी, गुहेचे
दार त्याला भयंकर दिसले. मुंडमाळा जागी
जागी रंगलेल्या होत्या

आत जाऊन टाकचे की नाही, हा
विचार करीत तो थोडा वेळ थांबला.
बाहेर उजेड होता, पण गुहेत गडबड भयंकर
होता. तरी तो आत शिरला. वचंपत्त
पडला तो उजेड डोंगरातून येत होता
किमेक बळगे पार करावी लागली.

"या गुहेत आपण बालको आहो खरे, परत कसे येतां येणार? त्यापेक्षा आतंरिच मागे पाठक घेतलेले घरे," असा एक विचार त्याच्या मनात आला. पण तेवढ्यात पाठीमागून मोठा आवाज आला, गुहेचे दार बंद झाले असावे असे अनुमान करून तो पुढे निघाला. दूर त्याला एक दिशा दिसली.

जहाज त्या दिश्याच्या अनुरोधाने चालू लागला आता रस्ता सरळ होता. त्याच खळने किंवा बळणे वगैरे नव्हती तो एका मोठ्या धाऊनात पोचला. अंत छपराळ

एक दिवा टांगलेला होता. त्याच्या खाल दिश्याच्या उजेडात एका दगडी नयलाच्या चारी बाजूला तीन चार राक्षस बसलेले त्याला दिसले. राक्षसच ते, त्यांना पाहताच जहाजाच्या छातात घडकीच मरली

त्या राक्षसांत जरा मोठा व त्या सर्वोच्च नाथक जसा एक राक्षस होती. त्याने कडक आवाजात लंढापाळा विचारले "काय पाहिले तुला ?

तो आवाज ऐकून जहाज जमनच घाबरला तरी हिंमत करून म्हणाला— "ललितला घेऊन जाण्यासाठी आला आहे नोकरीचा काळ खेपन आला आहे न ?"

"कोणी पाठविले तुला ?" राक्षसाने शहाळा विचारले.

"मीच स्वतः आलो !" जहाज निर्भीक पणे म्हणाला.

"तर भय चला. माझ्या नोकरीत ते उभा आहे. त्याला ओळखून तू बोलावून घेऊन जा." पण तो त्याला ओळखून जाहीस तर मान जिवंत परतून जातो येणार नाही ?" राक्षसाने त्याला बजावून सांगितले राक्षस त्याला एका पांढऱ्या दालनात घेऊन गेला. त्या दालनात कित्येक दिवे होत व

पंचवीस ते पचास मुले उभी होती सर्वांची तोंडे उंची बागेर आदी एकसारखी आणि नाथक म्हणजे सर्वांची तोंडे ललित सांगली होती. त्यात ललितला कसे ओळख येथे

ते ओळखून आपल्या ललितला ! पण, एक संधी देता मी तुला !" राक्षस दगडावून म्हणाला

जहाजाने सर्व मुलांना न्याहाळून राहिले सर्व एकसारखे काय ओळखणार तो ? तो राक्षसाला म्हणाला "राक्षस राखा. तुझ्या रूपते तुझे सर्व पोकर पहा. इवा, पाण्याशवाय कसे क्षशक आहेत. माझ्या म्हणण्याचा दर्श असा की तुझी त्यांच्यावर फारच रूप आहे"

"नं सर्व ठीक आहे रे ! हुकार दिसतोस की तू बघ तुझा हात." असे म्हणत राक्षसाने हात उठ केला. तो हात पाहून जहाजाला कापरे सरले व त्याची बोवडी बळली त्याने ह्याएवजी आपली काठी पुढे केली राक्षसाने सुतासारखी ती फाटी आपल्या मोटाका धुडळली

ते पाहून सर्व मुले खडबडात हसू आगली जहाजाने सर्व मुलांकडे पाहिले.

फक्त एकेच मुक्ता हंसत नव्हता. जेव्हा त्याच्यानवळ गेला व त्याच्या खांद्यावर हात ठेवून म्हणाला - "हा फ्हा आमचा छलित! यालाच बरोबर घेऊन जाण्यासाठी आलो होतो. राक्षस किती हुष्ट असले तरी ते दिलेले वजन कधीच मोडीत नाहीत हे मी ऐकले आहे."

जेव्हा त्याने एवढे म्हटल्याबरोबर एकेदम सर्व दिवे विसरले. एकदम दाट काळोख पडला मोठमोठे दगड आदळण्याचा आवाज ऐकू येऊ लागला, भूकंपासारखी स्थिति झाली. त्या भयंकर स्थितीत देखील जेव्हा त्याने जबा मुलाच्या खांद्यावर हात ठेवला होता त्याला ठकठक घेतला, पण त्याला केव्हा घेरी आली हे कळले नाही. तो शुद्धीवर आला तेव्हा भुदंबाहेर तो राक्षस पायऱ्यांच्या अगदी वरच्या

पायऱ्यावर पाहिले. त्याने त्याच्या डोक्यातून ललित होता

म्हणजे आपल्याला घेरी आलीच नव्हती तर. या जागी आपल्याला कोणी पोचले केले हे त्याला कळले. परंतु जे काम पुरे करण्यासाठी तो एवढा धीर घेऊन आला होता ते पुरे झाल्याबद्दल त्याच्या मनात समाधान झाले.

त्याचवेळी सूर्यादय झाला. तो डोंगर उतरून खाली आला. त्याचा मित्र कोळी त्याची वाट बघत बसला होता. नांवत बसून तिचे आपल्या गावी आले. जेव्हा त्याने ललितला त्याच्या जापाकडे पोचते कले वैमार राक्षसाच्या गुहेतून ललितला कसा सोडवून घेऊन आला त्याची मोष्ट मोष्टा अभिमानाने त्या गावचे गावकरी आजपर्यंत सांगत आहेत.

हूनवानने कि. एम. 'किंगडी' च्या झाडावर वाटिकेच्या एक बाजूला पोस्तीला एक चहुत चर्चा वाजूस पाहिले रावणाची पंढरा शुभ जेच मांडव विसला. त्यात ती सुंदर बाग त्याला नंदनवनाप्रमाणे सुंदर सोनेरी चवुतरे असून वर चढण्यासाठी भासली त्या व रोज ३२ इ. हेने कावलेल्या मोत्याने मदविलेच्या पायऱ्या होत्या, त्या कलाचलीच्या रंगीतरी फुलांनी आणि नाना मांडवांत त्याला एक ही बसलेली दिसली. तद्द्वारा फळांनी लादलेला झाड पारच ती आपल्या दुःखाने अतिशय क्षीण झाली शासून दिसत होती मधुन मधुन कमळांनी होती आणि वारंवार दुःखाने उसासे सोडीत होती. तिच्या मोपती राक्षशिणीचा पाहारा असल्याने तिची दशा अगदीच केविलबाणी दिसत होती. तिने आपल्या केसांची वेणी घालीच नाव 'अशोक वाटिका' बडले होते. घातलेली होती. तिच्या अंगावर अलंकार नावापागे सरे-सरच ती वाटिका शोक वगैरे काहीच नव्हते. डगळे, तेहि हरण कणारी होती मळकेंन होते

Fullscreen

127

60 / 80

तसेच दिसले. त्यावरून ही सीता असावी
असा थंडाज मारुतीने ठावला.

मारुतीने जाणखी एक गोष्ट पाहिली.
त्या स्त्रीने काही दागिने काढून तेथील एका
शूद्राच्या फांदीला अडकवून ठेवले होते.
शुणेसाठी म्हणून जे दागिने रामाने मारुती-
जसळ दिले होते तेमक तेच दागिने त्यांत
बगलून बाकी सर्व होते. बावळून ती सीताच
असली पाहिजे खाची साक्ष पटावला वेळ
लागला नाही.

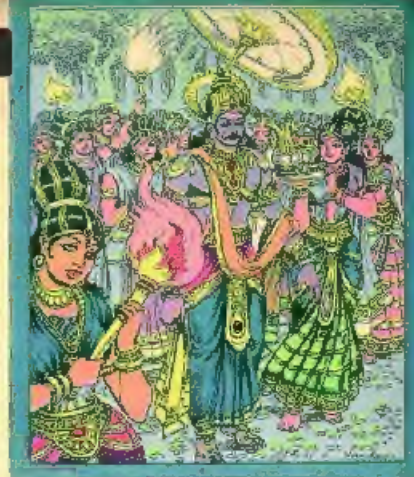
तिका पाहताच त्याच्या मनात विचार
आला की हीच राजा जनकाची काडकी
मुलगी, राजा दशरथाची मोठी मुल आणि
श्रीरामचंद्राची पत्नी सीता असणार. हिच्या
रक्षणासाठी रामाने किती राक्षसांना मारले,
हिच्यासाठीच वालीला मारले, पंचदेव तव्हे-
तर तो तिन्ही लोक पाठने पाळण्यास तयार
झाला आहे. हिच्यासाठी मी एवढा मोठा
समुद्र पार करून आलो. हिला या स्थितीत
पाहून मला पचवे कुछ होत आहे तर
रामाला किती होत असेल!

रात्र उलटून गेली होती. पहाट झाल्याने
जिंकडे तिकडे मंत्रमोह सुरू होता. त्याच
प्रमाणे नेबपाठ ऐकुं येत होता. मंगलवासांनी

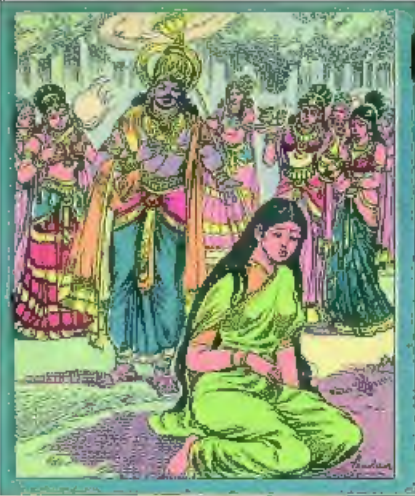
मगरी दुनहुमन गेली होती. ह्या सर्व पैंगल
घोषाने रावण जागा झाला. उठताच त्याला
सीतेची आठवण झाली. तो सर्व प्रकारे
शृंगार करून अशोकवाटिकेकडे निघाला.
बरोबर क्षंत्तर दासी होत्या. काहींच्या हातांत
झोन्साच्या सन्या होत्या, काहींच्या हातांत
नवण्या, मोर्चेक व पंखे होते. काहीं जणी
जाम्बुपात्राचे धाळ घेऊन चालल्या होत्या.
एकीने रावणाच्या डोक्यावर छत्र वरले होते
व एकीच्या हातांत रत्नजडित मयपात्र होते.

रावण अशोकवाटिकेच्या जवळ आला.

त्याला जवळून पाहताच याने म्हणून मारुती
खालच्या फांदीवर बेठकन बसला. सीता
अगाने भरभरा वापता होती. तिका पाहून
रावण म्हणाला—“व्यर्थ आपल्याला कां
शिणविनेस? तारुण्य फिरफिरून येत नसते.
ते आहे तोपर्यंत त्याचा मनसोक उपभोग
प्यावा. तुझ्या सौंदर्याने मी पुष्प झालो
आहे. तुझ्या प्रेमासाठी मी हा हात पुढे
पसरला आहे. त्याचा स्वीकार वा. आनंदाने
माझा हात धर मी तुला माझी पट्टराणी
करीन. पृथ्वीचे राज्य तुझ्या पावावर
माझीन.” तू जन्मभर सुखांत राहशील. ह्या
वेधांत तुझ्यां किती सुंदर दिसते वाहेस?
रामासाठी तू पंचदेव दुःख करीत आहेस, तर मग तू ही वस्त्राभूषणे झाल म्हागये तुझ्या

ज्माळा भावाने सिंहासनावरून खाली ओढून
जंगलांत हांकवून दिला आहे, आणि जो
जंगलांत नग्नवण मडकत आहे तो अनूनामैव
जिवंत तरी असेल काय? तुला पुन्हा त्याचे
दर्शन घडणें शक्य नाही. हिरण्यकश्यपूच्या
बायकोला इंद्राने पळवून नेले असता हिरण्य-
कश्यपूने नारदाकडून तिका परत बोलावून
घेतले. पण ह्या रामाने कितीहि क्लिप्तव्या
केल्या तरी मी तुला त्याच्या स्वाधीन करणार
नाहीं. त्क्षांत ठेव. अग, तू ह्या अशा मलीन
वेधांत तुझ्यां किती सुंदर दिसते वाहेस?
रामासाठी तू पंचदेव दुःख करीत आहेस, तर मग तू ही वस्त्राभूषणे झाल म्हागये तुझ्या

रुपाचें हें तेज जास्त जगळें जागैक. ऊठ, मंगलस्नान कर आणि राजाच्या राणीला भोमेल अशी राह्या. माझी पदराणी हो."

रावणाचे बोळवे ऐकून सीता संतापानें लाळ झाली. जवळच पडलेली रावताची काडी मधे ठेवून ती म्हणाली—"चांडाळा, तुला मोक्ष जितका दुर्लभ आहे तितकीच मी सुखां दुर्लभ आहे. मी एका पुत्राची पत्नी आहे, पतिव्रता आहे. तुला तो कितीही अयोग्य दारला तरी तोंच मला प्रिय आहे. पुत्र्या ह्या मातीमोलाच्या बैनवाची मला इच्छा नाही. ती तुझी तुलाच ह्या तुझ्या अपराधाबद्दल तुला मारुदंडच

लवळाभो. सीचा, मूढा, तुझ्या ह्या कामानें तूं, आपलें, आपल्या कुटुंबाचें, आपल्या कुळाचें, आपल्या राज्याचें नुकसान करून घेत जाहेस. तुझें सर्वस्व नष्ट होणार आहे. अजून जागा हो. जर तुला स्वतःच्या हिताची इच्छा भरोसे तर तूं कथा बोलानें मला माझ्या पतीच्या स्वाधीन कर. तो महा पुरुष तुला क्षमा करील.

"तूं आपल्या पराक्रमाचा किंवा बैमवाचा गर्व करू नकोस. रामा लक्ष्मणांनी तुला चांगलें ओळखलें आहे. तें तुझा माझ केश्यावांजून राहणार नाहीत. तुला आपल्या मलाचा एवढा अभिमान आहे तर त्यांच्या पश्चात कशाचा मला चोरून पळवून आण-लीस? त्यांच्याशीं बुद्ध कां नाही केलेंस? त्यांच्या स्मोर तूं माझ्याकडे वुसतें वकडधीनं दिलें असतेंस तरी तुझी पडभगत नव्हती. रामलक्ष्मण तुझा नाश केल्याशिवाय स्वस्थ रासणार नाहीत. उगाच त्यांच्याशीं वैर मांडून सर्वस्वी बुद्ध नकोस."

सीतेच्या बोलण्यानें चिडून जाऊन तो तिला म्हणाला—"तूं माझा अपमान करून चोर जपराक करीत जाहेस. वास्तविक मला इच्छा नाही. ती तुझी तुलाच ह्या तुझ्या अपराधाबद्दल तुला मारुदंडच

शेक्य आहे. परंतु मी तुझ्यावर दया करून तुला आचांच ही शिक्षा करित दाही. अजून दोन महिन्यांचा अवधि आहे. तोंपवेंत विचार कर. पीट विचार करून स्वच्छुशीनें माझा हात कर. माझी राणी हो. नाहीतर मी तुला कधी निरुन कधी खाऊन टाकीन. तूं सुद्धा ही गोष्ट पत्नी कल्यांत ठेव."

स्थानंतर रावणानें राहारा करणाऱ्या राक्षशिणींना डाकीत दिली कीं सीतेला भय दाखवून किंवा अन्य प्रकारें सीतेचें मन माझ्याकडे वळविण्याचा प्रयत्न करा नाहीतर सीतेबरोबर तुम्हाला देखील टार करीन.

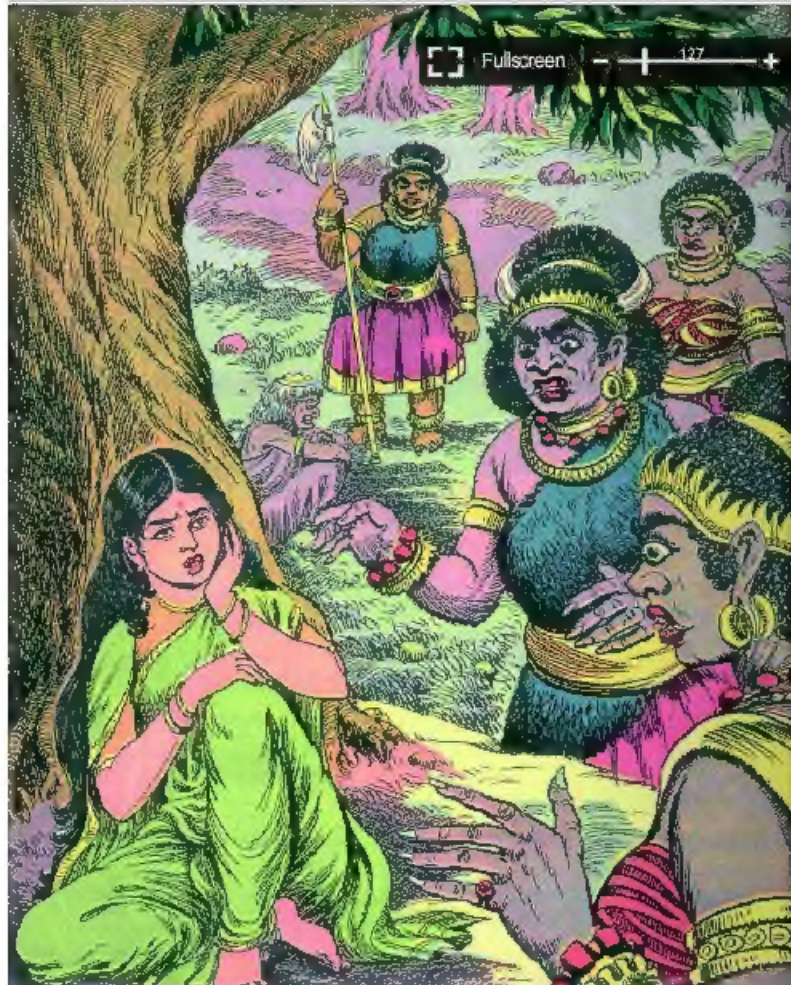
रावणाबरोबर आलेल्या शंभर्व स्त्रियांनीं सीतेबद्दल आपली सद्गानुभूति व्यक्त केली. रावण परत जात असताना त्यांच्या एका वायकांनं त्याला आलिंगन करून म्हटलें— "कथाळा उगाच तिच्या मानें लागला! तिचे देवच खोटे. नाही तिच्या नशीनां मुल त्याला ती तरी काय करणार!" असें म्हणून तिनें हट्टून रावणाकडे पाहिलें. रावण स्मित करून स्त्रियांच्या धोळक्यांत आपल्या पांसादाकडे निरून गेला.

रावणाच्या आशेनें राक्षशिणींनीं सीतेचें मन वळवण्याचा प्रयत्न केला, त्यासाठीं

त्यांनीं साम, दाम, दंड, भेद आदि सर्व उपाय योजिले. पण सीता जरा सुद्धा आपल्या निश्चयासयून वळली नाही. मग सीतेला भय वाटावे म्हणून त्या आपसांत बोवें लागल्या. एक म्हणाली—"जर दिवें रावणाचे ऐकलें नाही तर आपण हिचे चारीक चारीक तुकडे करून खाऊन टाक्या." दुसरी—"हो, अगदीं मर्यांत बुडवून खाऊं या." तिसरी—"छे! छे!! असें नाही, एकेक अंग तोडून खाऊं म्हणजे बरे."

त्यांच्या ह्या अशा बोलण्याची सीतेला शिबारी आली आणि भय देखील चारलें.

सी तेथून व्हाऊन वर पण अशोक वृक्षाच्या खाली विचार करीत उभी राहिली. रावण म्हणतो तसे सरोवरच रामलक्ष्मण मरून गेले की काय ! कां रावणानेच त्यांना मारून टाकिले ! पण हे कसे शक्य असेल ! कदाचित त्यांनी विरक्त आणि निराश होऊन संन्यास तर घेतला नसेल ! राक्षशिणींनी पुन्हा तिला वेरले व त्रास देऊ लागल्या.

तेव्हात त्रिजटा नावाची राक्षसीण तेथे जाकी आणि म्हणाली—“ सीतेला काही वाच नका बरे ! मोठा अनर्थ ओढवेळ. सला जाणां एक कार भयंकर स्वप्न पडले. सांगते मुन्हाळा, ऐका. राम श्वेतवस्त्र परिधान करून पांढऱ्या फुलांची माळ गळ्यास धाळत पांढऱ्या स्याच हस्तीदंती पाऊलीत बसून लक्ष्मणाचा वरीवर घेऊन आकाश मार्गाने लंकेत आला. त्याच्या पांढऱ्या पाऊलीला हजार पांढरे हंस उचकत आणीत होते आणि ही सीता पांढरे शुभ्र लुगटें नेसून समुद्राच्या मध्यभागी असलेल्या श्वेत पर्वतावर उभी होती आणि राम लक्ष्मण चार दातांच्या हत्तीवर बसून सर्व लंका नगरीभर हिंडले. श्वेत पर्वतावर आरथाबरोबर सीतादेखील त्याच्यावर चढून बसली. ती जेव्हा रामाच्या मांडीवरून उठली,

तेव्हां जणू काही तिने सूर्यचंद्रच हाताला धरले आहेत असे दिसले. नंतर मी रामाच्या खाठ बैलाच्या स्थातून जात असताना पाहिले. इतक्यांत सीता पुष्पक विमानात बसून उत्तरेकडे जात असलेली दिसली. विमानात रामलक्ष्मणहि होते. तेव्हात रावण दिसला, त्याच्या अंगावर लाल कपडे होते. गळ्यात लाल आसर्वादीच्या आणि कण्ठेरीच्या फुलांच्या माळा होत्या. अंगावर तेळ ओतलेले हातें आणि तो दूर पिऊन झिगून पडलेला मला दिसला. धर्बेच रावण पुष्पक विमानातून जाली पडत असलेला पण

मला दिवसा आणि काय सांगू ! विविध कुम्भकर्णी ठंडावर बसला आहे आणि हे एक एक ! काय याचे अकाल निकास रूप. दिवे भरणावे इक्षिणेकडे चालले आहेत. लाल कपडे घातलेला, हाड फुल्ले बेतलेला, इतक्यांत प्रत्यक्ष हास्यासारखे वाटले. गोपुरे अंगाळा रक्तचंदन फासलेला, दांत बिचकून पडले, तोरणे ओघळली आणि विजेच्या हसत असलेला रावण एका मुंडन केलेल्या कळकळाटांत लंका समुद्रांत बुडून गेली. काळें छुगडें नेसलेल्या नाईला उचलून घेऊन हांसत सिद्धत गाढवाच्या रबांत घसून जात असलेला मला दिसला. तो दक्षिणेकडे चालला होता. वाटेतच तो रथातून पडला, तसाच उठून फरफटत जाताना वाटेत एका चिखलाच्या टक्क्यांत पडला आणि बुद्धन गेला. कुम्भकर्णाची पण तीव्र स्थिति झालेली दिसली. रावणाचा मुळगा ही तसाच दिसला. नंतर मेघ गर्जनेचा मोठा आवाज झाला. मी होळे मिटले. क्षीरेतच मला दिसले की रावण डुकरावर बसलेला आहे. इंद्रजीत मगरीवर बसलेला आहे व बसला.

जगातील आग्नेय

२६. फुजीसान

फुजीसान जगातील एक पर्वत शिखर जपान देशात जास्त उंच आहे (१९,३५५ फूट), हा एक एकाकामुकी आहे. १०० वर्षांपूर्वी या फुटका आणि राखेच्या ३ इंच जाडीच्या थरापासून सारे टोकियो नगर सांकुन गेले. याना उतर १००० फूट आहे. जपानी लोक रवाची पुजा करतात.

